

ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΣΟΥΛΑΣ, Θεσσαλονίκη

ΕΚΣΤΑΣΗ, ΜΥΗΣΗ ΚΑΙ ΥΠΕΡΤΑΤΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΣΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Με τί φυσικότητα καὶ χάρη ἀρχίζει ὁ τεράστια μεταφυσικὸς διάλογος αὐτός! Ἀπὸ μικροκουβεντοῦλες¹, ποὺ ἀνταλλάσσονται στὸ δρόμο, ἀπὸ τὰ πλέον αἰσθητὰ τῶν αἰσθητῶν, γιὰ νὰ ἀναρριχηθῇ ἐν συνεχείᾳ στὰ πλέον κατακόρυφα τοῦ ὕψους τοῦ υπεραισθητοῦ. Ἀλλὰ ὡς ἀκολουθήσωμε τὸ κείμενο-ἀριστούργημα στὸν πρόλόγό του².

«... Ἐλεγε λοιπὸν (ὁ Ἀριστόδημος), ὅτι συνήντησε τὸν Σωκράτη λουσμένον καὶ μεσανδάλια εἰς τὰ πόδια (κάτι ποὺ σπανίως ἐκεῖνος ἔκανε), καὶ τὸν ἠρώτησε ποῦ πηγαίνει καὶ ἔγινε τόσο κομψός³. «Εἰς τοῦ Ἀγάθωνος», ἀπήντησεν ἐκεῖνος, «εἰς δεῖπνον. Χθὲς εἰς

1. Ὁ Πλάτων διακρίνει δύο εἶδη ἀδολεσχίας : τὴν κίβδηλη, ἢ κοινὴ φλυαρία, καὶ τὴν αὐθεντικὴ καὶ γνήσια. Ἡ πρώτη χαρακτηρίζει τὸν λόγο τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, πλήρωμα φθόγων ποὺ μόλις προφερθοῦν φθείρονται καὶ σβήνουν κιόλας. Τόσο τρομερὰ εὐθραυστη, λιγόζωη εἶναι... Ἡ δεύτερη φλυαρία, ἀντιθέτως, ἀντιπροσωπεύει τὴν φιλοσοφία τὴν ἴδια : κι ὁ πιὸ μέγας στοχαστὴς εἶναι κι αὐτὸς ἀναγκασμένος νὰ μακρολογήσῃ, ν' ἀποδυθῇ κι αὐτὸς σ' ἀδολεσχία· ὅμως, ἡ «φλυαρία» αὕτῃ συνίσταται σὲ λόγια ἄθραυστα, ἀφάνταστα βιώσιμα καὶ σθεναρὰ στὸν χρόνο. Λόγια ποὺ διασχίζουν, ὅμοια μ' ἐκεῖνα ποὺ προφέρει τὸ μαινόμενο στόμα τῆς ἡρακλειτικῆς Σίβυλλας (ἀγέλαστα, ἀκαλλώπιστα, ἀμύριστα), μὲ παράφορη ὁρμὴ τὴν Χρονικότητα, γιὰ ν' ἀφίχθουν ἀκάθεκτα ὡς τὰ ἔπακρα τοῦ Μέλλοντος. Κι αὐτὸ ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ τὰ πρόφερε εἶναι, κατὰ τὸν Nietzsche, ἓνας μουσικὸς ὁραματιστὴς «τῶν νέων αὐγῶν ποὺ ἀκόμα δὲν ἀνέτειλαν»... Τὰ λόγια αὐτά, ποὺ τὸ πλήρωμά των εἶναι ἡ αὐθεντικὴ κι αὐτούσια φιλοσοφημένη ἀδολεσχία, ἀποδεικνύονται πιὸ συγκλονιστικὰ κι ἀπὸ τὰ πιὸ συνταρακτικὰ γεγονότα. Τὸ βλέπομε καθαρὰ στὴν περίπτωσι πολλῶν πλατωνικῶν διαλόγων —κι ἰδίως στὸ *Συμπόσιον* καὶ στὸν *Φαῖδωνα*— ποὺ ἀρχίζουν μὲ τὴ συνάντησι δύο προσώπων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἓνα ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ τί εἶχε πεῖ πρὶν ἀπὸ χρόνια ὁ Σωκράτης (ποὺ τώρα εἶναι πιά νεκρὸς ἀπὸ καιρὸ) καὶ τὸ ἄλλο, ποὺ δὲν ἄκουσε παρὰ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, τὸ πληροφορεῖ... καὶ τὸ πρῶτο ἅπληστα ἀφουγκράζεται. Λόγια ποὺ εἶναι πιὸ σημαντικὰ κι ἀπὸ ὑπεργεγονότα, ἐπειδὴ ἐκφράζουν τὸν μέγας κραδασμὸ τῆς μόνης γνήσιας περιπέτειας ποὺ εἶναι τὸ Πνεῦμα...

2. Ἀκολουθοῦμε τὴ μετάφρασι Συκουτρῆ (*Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη* 1, Ἀθῆναι 1949²).

3. Ὁ πάντοτε ἀνυπόδητος Ἀριστόδημος ἐκπλήττεται, μὲ τὸ δίκιο του, βλέποντας τὸν ὁμοῖό του — μονάχα ὡς πρὸς αὐτὸ — Σωκράτη νὰ φορᾷ ἑξαφνα σανδάλια. Ἀξιολάτρευτὴ ἀπλότης τοῦ Λόγου τοῦ πλατωνικοῦ, ποὺ δὲν ὀπισθοχωρεῖ οὔτε καὶ στὶς πιὸ ἀνεκδοτολογικὲς κι ἀσήμαντες ἐκφάνσεις τοῦ Αἰσθητοῦ. Καμμιὰ, στὸν Λόγο αὐτόν, σοβαροφάνεια, ὅπως ἐκείνη τῶν λιμοκοντόρων φιλοσόφων, τῶν σεβομένων ἑαυτοῦς ...

τὰ ἐπινίκια τοῦ ἐξέφυγα : ἐτρόμαξα τὴν πολυκοσμίαν⁴. Ὑπεσχέθην ὁμῶς νὰ παρευρεθῶ σήμερα. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ ἐξωραίσθην⁵, ὥστε ὠραῖος εἰς τοῦ ὠραίου νὰ ἐμφανισθῶ. Ἄλλὰ σύ», εἶπε, «τί θὰ ἔλεγε; Θὰ ἐδέχεσο ἀπρόσκλητος νὰ ἔλθης εἰς τὸ δεῖπνον;» Ἐγώ, εἶπε, τοῦ ἀπήντησα: «Ὅπως ὀρίζεις». «Ἐλα λοιπὸν μαζί», εἶπε».

Ἐκ πρώτης ὄψεως αἰσθανόμαστε ἐκπληξή, ποὺ ὁ τέλεια λεπτὸς Σωκράτης, παρ' ὅλο ποὺ ἀπλῶς προσκεκλημένος, προσκαλεῖ τὸν ἀπροσκάλεστο Ἀριστόδημο. Αὐτὸ ἐλάχιστα προσήκει στὴ συνηθισμένη του λεπτότητα. Ἀλλὰ ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθοῦμε — ἢ καλύτερα νὰ ὑποπτευθοῦμε — πῶς μόνο φαινομενικὰ ὁ Σωκράτης εἶναι καλεσμένος. Στὴν πραγματικότητα (ὅπως θὰ διαπιστώσωμε πιὸ κάτω) αὐτὸς εἶναι — καὶ ὅχι ὁ Ἀγάθων — ὁ ἀληθινὸς ἀμφιτρύων, ποὺ θὰ προσφέρει, μὲ τὸν θεῖο του λόγο, τὸ ἀληθινὸ συμπόσιο⁶. Ὁ ἀνδρεῖος τῆς Γνώσης, ποὺ τροποποιεῖ τὴν παροιμία, ὅτι καὶ «εἰς τῶν γενναίων τὰ τραπέζια ἀκάλεστοι πηγαίνουν οἱ γενναῖοι». Κι ὁ ἀκάλεστος προσκεκλημένος του, ποὺ πόρρω ἀπέχει ἀπὸ τὴ γενναιότητά του:

«Κοίταξε, λοιπὸν, πῶς θὰ δικαιολογηθῇς, ποὺ μ' ἐπῆρες μαζί σου· πάντως ἐγὼ θ' ἀναφέρω ὅτι ἐρχομαι ὅχι ἀκάλεστος, ἀλλὰ καλεσμένος ἀπὸ σέ».

Σ' αὐτὸ ὁ Σωκράτης: «Μαζί κι οἱ δυὸ πηγαίνοντας», ἀπήντησε, «θὰ εὐρώμεν εἰς τὸν δρόμον τί θ' ἀπαντήσωμεν⁷. Ἄς πηγαίνωμεν».

4. «*Τὸν ὅχλον*» — μὲ ἄλλα λόγια τὸν συρφετό, ποὺ θεϊκὰ προπηλακίζει ὁ νιτσεϊκὸς Ζαρατούστρας: «Ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ πηγὴ χαρᾶς· ὅπου ὁμῶς πίνει κι ὁ συρφετός, ἐκεῖ δηλητηριάζονται ὅλες οἱ πηγές. — Ἀγαπῶ κάθε καθάριο, ὁμῶς δὲν μπορῶ νὰ βλέπω τὰ σαίροντα ρύγχη καὶ τὴ δίψα τῶν ἀκαθάρτων. — Ἐρριξαν τὸ μάτι τοὺς μέσα στὴν πηγὴ καὶ τώρα, ἀντιφεγγίζοντας, μὲ βλέπει μέσ' ἀπ' τὴν πηγὴ τὸ ἀντιπαθητικὸ γέλιο τοὺς. — Δηλητηρίασαν τὸ ἅγιο νερὸ μὲ τὴν ἀκολασία τοὺς· κι ὀνομάζοντας χαρὰ τ' ἀκάθαρτα ὄνειρά τοὺς, δηλητηρίασαν κι αὐτὲς τίς λέξεις ἀκόμη. — Ὀργίζεται ἡ φλόγα, ὅταν βάζουν τὴν ὑγρὴ καρδιά τοὺς (αὐτὸ ποὺ ὁ Ἡράκλειτος ὀνομάζει *ὕγρη ψυχὴ*) πάνω στὴ φωτιά, καὶ τὸ ἴδιο τὸ πνεῦμα κοχλάζει καὶ καπνίζει ὅταν ὁ συρφετός σιμώνει στὴ φωτιά... — Καὶ κάποιοι ποὺ ἦρθαν σὰν καταστροφεῖς καὶ σὰ χαλάζι σ' ὅλες τίς συγκομιδές, ἤθελαν ἀπλῶς νὰ βάλουν τὸ πόδι τοὺς μέσα στὸ λαρύγγι τοῦ συρφετοῦ γιὰ νὰ τοῦ φράξουν τὸν καταπιῶνα. (*Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας*, μετάφραση Λ. Κουκούλα, κεφάλ. Περὶ τοῦ συρφετοῦ, σελ. 125-126).

5. Ὁ ἐξωραϊσμός αὐτὸς — χάρη στὸ λούσιμο καὶ τὰ σανδάλια — εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς καὶ μόνο. Ἀλλὰ ὁ Σωκράτης δὲν ἀρκέσθηκε σ' αὐτὸν μονάχα. Ἐξωραίσθηκε ἰδίως ἐσωτερικὰ — πηγαίνοντας πρὸς τὸ Συμπόσιο — χάρη στὴ σκέψη, χάρη στὴν περισυλλογὴ, χάρη στὴν ἐκσταση, ὅπως θὰ διαπιστώσωμε σὲ λίγο.

6. Ὑπάρχει ἓνα εἶδος «διπλασιασμοῦ», θὰ μπορούσε νὰ πῇ κανεὶς, μέσα στὸ πλατωνικὸ στερέωμα. Λόγου χάρη, μέσα στὸ Συμπόσιον περιγράφεται ἓνα διπλὸ συμπόσιο: ἓνα ὑλικό, ποὺ ἀμφιτρύων τοῦ εἶναι ὁ Ἀγάθων, καὶ ἓνα οὐράνιο καὶ θεῖο, ποὺ προσφέρει μὲ τὸν λόγο του ὁ Σωκράτης. Τὸ ἴδιο καὶ στὸν *Φαίδωνα*: δὲν ἔχομε νὰ κάνωμε μονάχα μὲ τὸ δεσμωτήριο τῆς πολιτείας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ μ' ἓνα ἄλλο δεσμωτήριο, περιέχον μαζί καὶ περιεχόμενο : τὸ δεσμωτήριο-σῶμα τοῦ Σωκράτη, δεσμωτήριο ποὺ μὲ τὸ κῶνειο θ' ἀνοίξη τίς πύλες τοῦ πρὶν ἀκόμη ἀπὸ τὸ πρῶτο... (Ὅπως στὸν *Hamlet* τοῦ Σαίξπηρ, ὅπου ἔχομε θέατρο μέσα στὸ θέατρο...).

7. Στὸν δρόμο ἀκριβῶς θὰ συλλάβῃ ὁ Σωκράτης τὴν κυρίαρχη ὑφὴ τοῦ Λόγου τοῦ συμποσιακοῦ, καθιστάμενος, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, αὐτούσια ἀμφιτρύων-καλεστής.

Αὐτὰ τὰ λόγια ἐπάνω κάτω ἀντήλλαξαν, εἶπε, καὶ ὕστερα ἐπροχώρησαν. Εἰς τὸν δρόμον ὁ Σωκράτης εἶχε συγκεντρωθῇ κάπως εἰς τὰς σκέψεις του⁸, καὶ ἔτσι ἔμενεν ὀπίσω ἐκεῖ ὅπου ἐβάδιζεν. Αὐτὸς τὸν ἐπερίμενεν, ἀλλ' ἐκεῖνος τοῦ ἐφώναξε νὰ προχωρῇ ἐμπρός. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ἀγάθωνος, εὗρηκε τὴν θύραν ἀνοικτὴν καὶ τότε τοῦ συνέβη, λέγει, κάτι κωμικόν. Ἀπὸ μέσα ἓνας δοῦλος ἔσπευσε εὐθὺς νὰ τὸν ὑποδεχθῇ καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὸ μέρος ὅπου εἶχαν καταλάβει τὰς θέσεις των οἱ ἄλλοι. Τοὺς εὗρηκεν ἐτοιμους ν' ἀρχίσουν νὰ δειπνοῦν. Ἀμέσως τότε, μόλις τὸν εἶδεν ὁ Ἀγάθων, τοῦ ἐφώναξεν: «Ἄ, Ἀριστόδημε, ἐπάνω στὴν ὥραν ἔρχεσαι νὰ δειπνήσης μαζί μας. Ἄν πάλιν ἤλθες δι' ἄλλην ὑπόθεσιν, ἀνάβαλέ τὴν δι' ἄλλοτε. Νά, καὶ χθὲς σ' ἐζητοῦσα νὰ σὲ καλέσω καὶ δὲν κατώρθωσα νὰ σ' ἀνακαλύψω. Καὶ ὁ Σωκράτης; Πῶς δὲν μᾶς τὸν ἔφερες μαζί σου;» «Ἐγὼ τότε», εἶπε, «γυρίζω ὀπίσω καὶ δὲν βλέπω πούθεν τὸν Σωκράτη νὰ ἔρχεται μαζί. Ἐξήγησα λοιπὸν ὅτι καὶ ἐγὼ μὲ τὸν Σωκράτην ἔρχομαι ἐδῶ, καλεσμένος ἀπ' ἐκεῖνον εἰς δεῖπνον». «Πολὺ καλὰ ἔκαμες», εἶπε⁹. «Μὰ ἐκεῖνος ποῦ εἶναι;» «Τώρα δὲ ἐτοιμάζετο νὰ εἰσέλθῃ ἀπ' ὀπίσω μου· ἐκπλήττομαι μάλιστα καὶ ἐγὼ, ποῦ νὰ εἶναι»¹⁰. «Δὲν κοιτάζεις, λοιπὸν, παιδί», εἶπεν ὁ Ἀγάθων, «νὰ μᾶς ὠδηγήσης μέσα τὸν Σωκράτη; Καὶ σύ, Ἀριστόδημε», προσέθεσε, «τοποθετήσου κοντὰ εἰς τὸν Ἐρυξίμαχον».

Τὴν ὥραν λοιπὸν ποῦ ὁ δοῦλος τοῦ ἐπλενε τὰ πόδια νὰ πλαγιάσῃ, ἓνας ἄλλος δοῦλος ἤλθε καὶ ἔφερε τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ Σωκράτης σὰς αὐτὸς ἀπεσύρθη εἰς τὸ πρόθυρον τοῦ γειτονικοῦ σπιτιοῦ καὶ στέκεται ὄρθιος¹¹. αὐτὸς τὸν προσκαλεῖ, ἐκεῖνος ὅμως δὲν δέχεται νὰ εἰσέλθῃ. «Περίεργον»¹², εἶπε, «αὐτὸ ποῦ λέγεις. Πήγαινε γρήγορα νὰ τὸν καλέσης καὶ μὴν τὸν ἀφήσης». Ἐκεῖνος τότε παρενέβη: «Ὅχι, ἀφήσετέ τον. Τὸ ἔχει συνήθειαν αὐτό. ἀπομακρύνεται κάποτε, ὅπου τύχη, καὶ μένει ὄρθιος (ἔστηκεν). Θὰ ἔλθῃ ὅμως γρήγορα, φαντάζομαι. Μὴν τὸν ἐνοχλεῖτε λοιπὸν· ἀφήσετέ τον»¹³.

8. Ἦδη πορεύεται ὁ Σωκράτης πρὸς τὴ στοχαστικὴ ἔκστασι, ποῦ θὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ τὰ πεμπτουσιακὰ περὶ Ἐρωτος, Θεότητος τοῦ κάθε συμποσίου.

9. Ἐξαισία ἀβρότητα τοῦ ωραίου κι ἀριστοκρατικοῦ Ἀγάθωνος.

10. Ἀόρατος ἔγινε ἔξαφνα ὁ μέγας λάτρης τοῦ Ἀόρατου, ὁ Σωκράτης — λὲς κι ἀναλήφθηκε στοὺς κόλπους του.

11. 175 a: ἔστηκεν. Βλ. 220 c (λόγος τοῦ Ἀλκιβιάδου, ποῦ περιγράφει τὸν Σωκράτη σ' ἔκστασι): «Συγκεντρωμένος δηλαδὴ εἰς μίαν σκέψιν τοῦ ἐστέκετο (εἰστήκει) ἀπὸ τὴν αὐγὴν εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον καὶ ἐσυλλογίζετο. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπροχωροῦσεν εἰς τὴν σκέψιν, ἀντὶ νὰ τὰ παραιτήσῃ, ἐξηκολούθει νὰ στέκεται (εἰστήκει) καὶ νὰ τὴν ζητῇ. Καὶ εἶχε μεσημεριάσει πλέον, καὶ ὁ κόσμος τὸν ἐπῆραν εἶδησιν καὶ μὲ κατάπληξιν ἀνεκοίνωνεν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον, ὅτι ὁ Σωκράτης ἀπὸ τὸ πρῶν στέκεται ἐκεῖ καὶ παρακολουθεῖ κάποια σκέψιν του. Εἰς τὸ τέλος (εἶχε βραδυάσει ἐν τῷ μεταξύ), μετὰ τὸ δεῖπνον, μερικοὶ Ἴωνες ἔσυραν ἔξω τὰ στρώματά των (καλοκαῖρι ἦταν τότε), ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ κοιμηθοῦν εἰς τὰ δροσερά, ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ νὰ παραφυλάξουν, ἂν θὰ ἔσπευκεν ἔτσι ἀκίνητος (ἔστήξοι) καὶ τὴν νύκτα. Καὶ αὐτὸς ἔμεινε πράγματι ὄρθιος (εἰστήκει), ὥς ποῦ ἐχάραξεν ἡ αὐγὴ καὶ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος. Ὑστερα ἔκαμε τὴν προσευχὴν του εἰς τὸν ἥλιον καὶ ἀπεμακρύνθη».

12. Μὰ τὸ κάθε τι δὲν εἶναι κατὰ βάθος περίεργο στὸν περίεργο, παράξενο, ἀντινομικό, αἰνιγματικώτατο Σωκράτη; Αὐτὸν τὸν θαυμαστὸ κόμβο ἀντινομίων, συγχρόνως ἄσχημο κι ὠραῖο, φτωχὸ καὶ πᾶμπλουτο, λογικὸ ἐξωτερικά, ἐσωτερικὰ ἐξωλογικὸ, θνητὸ κι ἀθάνατο μαζί;

13. 175 b: «Καλά, αὐτὸ νὰ κάμωμεν, ἀφοῦ τὸ νομίζεις», εἶπεν ὁ Ἀγάθων. «Ἡμᾶς λοιπὸν τοὺς ἄλλους, παιδιά, βάλετε νὰ δειπνήσωμεν. Πάντως παραθέσετε ὅ,τι θέλετε, ὅπως ὅταν δὲν ἔχετε κανένα νὰ σᾶς ἐπιβλέπῃ — πράγμα ποῦ ἐγὼ ποτέ μου δὲν ἔκαμα. Καὶ τώρα

Κατόπιν, εἶπεν, ἐκεῖνοι ἔτρωγαν, ἀλλὰ ὁ Σωκράτης δὲν ἐνεφανίζετο. Ἐπανελημμένως ὁ Ἀγάθων ἔδωσε διαταγὴν νὰ στείλουν νὰ τὸν καλέσουν, ἀλλ' αὐτὸς δὲν τὸν ἄφηνεν. Ἐπὶ τέλους ἦλθεν, ὅπως συνήθιζεν, ὕστερα ἀπὸ καθυστέρησιν ὄχι μεγάλην· ἦσαν εἰς τὰ μέσα τοῦ δείπνου περίπου...».

Ἄς σταματήσωμε στὸ συμβάν, ποῦ φαίνεται ἀσήμαντο ἐκ πρώτης ὄψεως, στὴν καθυστερημένη δηλαδὴ ἄφιξη τοῦ Σωκράτη στὴν αἴθουσα τοῦ συμποσίου. Φρονοῦμε, πράγματι, ὅτι τὸ δῆθεν ἐπουσιῶδες τοῦτο γεγονός συνιστᾷ οὐσιαστικὰ τὴ θεμελιώδη ὑφή-δομὴ ὁλόκληρου τοῦ μεταφυσικώτατου διαλόγου μας, ἐπειδὴ ἀνταποκρίνεται ἀναμφισβήτητα σὲ μιὰ ὑπέρτατη στιγμὴ τῆς σωκρατικῆς πνευματικότητος: στὴ στιγμὴ ποῦ ἐπιτελεῖται ἡ τέλεια νοερὴ πραγμάτωση-ἀποκάλυψη, χάρις στὴν ἑκσταση...

Ἀλλὰ ἂς δοκιμάσωμε νὰ περιγράψωμε μὲ σύστημα τὸ «συμβάν». Ὁ Σωκράτης εἶναι, ὅπως εἶδαμε, καλεσμένος σ' ἓνα συμπόσιο ποῦ προσφέρει στοὺς φίλους του ὁ Ἀγάθων, γιὰ νὰ ἐορτάσῃ τὴ βράβευση τῆς πρώτης-πρώτης του τραγωδίας. Στὸν δρόμο ὁ φιλόσοφος συνάντησε τὸν Ἀριστόδημο, τὸν ὁποῖο καὶ προσκάλεσε, ἀπροσκάλεστο (ἀπλὸς αὐτὸς προσκαλεσμένος), στὸ συμπόσιο. Ἀλλὰ ὅταν ὁ τελευταῖος αὐτὸς φθάνῃ στὸ σπίτι τοῦ ἀμφιτρύονος, ὁ παράξενος καλεσμένος-καλεστής δὲν ἔχει ἀκόμα ἐμφανισθῇ. Στὰ πρόθυρα τοῦ ἀρχοντικοῦ τοῦ Ἀγάθωνος, ὁ Σωκράτης καταποντίζεται μέσα στὴν Ἑκσταση...

Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ὁ γιὸς τοῦ Σωφρονίσκου καὶ τῆς Φαιναρέτης εἶναι τὸ πλεον συνεχές καὶ συνεπές τῶν ὄντων, ὄντας τὸ ὑπαρκτὸ τὸ πλεον ἰσόμορφο μὲ τὴν οὐσία τῆς Ὑπαρξης τῆς ἰδίας, ποῦ τὴν χαρακτηρίζει ἡ ἑλλειψη καὶ τῆς παραμικρότερης ἀσυνέχειας καὶ ρωγμῆς — τὸ *ξυνεχές*¹⁴, ὅπως μᾶς λέει τὸ παρμενιδικὸ ποίημα, ἀποκαλύπτοντας τὸ πιὸ οὐσιαστικὸ χαρακτηριστικὸ τοῦ ὄντος. Ἐπόμενο, λοιπόν, ὁ συνεχέστερος-συνεπέστερος τῶν ἀνθρώπων νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐτοιμασμένος στὸ συμπόσιο στὸ ὁποῖο ἔχει καλεσθῇ. Καὶ ἔτσι, ὁδεύοντας, δὲν κάνει ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ στοχάζεται πάνω σ' αὐτὸ ποῦ συνιστᾷ τὴν ἰδία τὴν ψυχὴ κάθε εὐωχίας. Αὐτὸ ὅμως δὲν

λοιπὸν φαντασθῆτε πὼς εἴμαι καὶ ἐγὼ καλεσμένος σας, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἐδῶ, καὶ περιποιηθῆτε μας διὰ νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν τὰς εὐχαριστίας μας». Ἐχει κανεῖς τὴν ἐντύπωση πὼς ὁ «ἀμφιτρύων» Ἀγάθων, μὲ τὸ ποιητικὸ τοῦ ἐνστικτο, ὁσφραίνεται ἤδη, πὼς ἄλλος εἶναι στὴν πραγματικότητα ὁ Ἀμφιτρύων ὁ σωστός — αὐτὸς ποῦ, ἀκίνητος, βραδύνει σ' ἑκσταση ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα του.

14. Ἡ τὸ *ξυνόν*, κατὰ τὸν Ἡράκλειτο. Βλ. ἀπόσπ. 2: *Διὸ δεῖ ἐπεσθαι τῷ ξυνῷ, τουτέστι τῷ κοινῷ· ξυνὸς γὰρ ὁ κοινός. Τοῦ λόγου δ' ἐόντος ξυνοῦ, ζῶουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Λόγος εἶναι τὸ κοινόν, δηλαδὴ τὸ ἀληθινὰ καθολικὸ καὶ ὑπερκόσμιον. Ἀλλ' αὐτὸ ὀνομάζεται ἀκόμα ξυνόν, δηλαδὴ τὸ τέλεια συγκεντρωμένο κι ὁλοκληρωμένο ὄν (*ξύν-δν* = mit-sein), ποῦ δὲν ἐπιδέχεται τὴν παραμικρὴ ρωγμὴ-ἀσυνέχεια).*

μπορεί παρά να είναι ο Έρωτας, συντελεστής ενώσεως των αντιθέτων, συντελεστής υπέρτατος κάθε μείξεως και κράσεως, πηγής συμποσίου¹⁵.

Αλλά κατευθύνοντας τον στοχασμό του όλο και πιο έντατικά πάνω στον Έρωτα, θεότητα κάθε συμποσίου, ο στοχαστής, που είναι ή προσωποποίηση ή ίδια της συνέχειας-συνέπειας, καταλήγει τελικά στο να συμπέση και να ταυτισθῇ με το ίδιο το αντικείμενο του στοχασμού του. Με άλλα λόγια, χάρη στην πιο δυναμική συγκέντρωση, που λέγεται *ἀθροίζεσθαι* ή *συναγείρεσθαι* (σύμφωνα με την ορολογία του *Φαίδωνος*¹⁶), ο ασύγκριτος φιλόσοφος κατορθώνει να είσχωρήσει στην πιο έσωτερική του άβυσσο, άκάθεκτα όρμώντας του λοιπού προς τα έγκατα του υποσυνειδήτου, που είναι ο μείζων έαυτός του, το πιο αϋθεντικό κι υπέρτατο έγώ του¹⁷. Αυτό

15. Τόσο υλικά όσο και πνευματικά, ή συμποσιακότης δέν είναι, ουσιαστικά, παρά υπόθεση συγκερασμού. Από υλικής πλευράς, έπειδή οί άρχαιοί έπιναν συνήθως τά ποτά όχι άκρατα, αλλά κεκραμένα (βλ. Burnet, *From Thales to Plato*, σελ. 48-49). Από πνευματικής, για τον λόγο ότι σε κάθε άληθινό συμπόσιο έπιτελείται μιá έπικοινωνία κι ένωση, όσον άφορά τά πνεύματα και τίς ψυχές των συνδαιτυμόνων.

16. 67 c : *συναγείρεσθαί τε και άθροίζεσθαι*.

17. Το αυτό συμβαίνει και στους μεγάλους προσωκρατικούς στοχαστικούς προκατόχους του. Άς πάρουμε πρώτα-πρώτα τον Παρμενίδη. Στο μεταφυσικό του ποίημα, ο Έλεάτης μās περιγράφει την άνοδό του μέσ' από τά τρίςβαθα της νύχτας της γνωσιολογικής ως τά άκρογωνιαία ύψη κι έγκατα του μέσα του κόσμου κι ούρανοϋ — ως τίς πιο ύψηλές και πιο καθάριες κορυφές της έποπτείας και της γνώσης. Γνωσιολογική πορεία κατακόρυφη, που το μακάριο τέρμα της είναι ή συνάντηση με τη δημιουργική θεότητα που λέγεται Άνάγκη, Μοίρα, Άλήθεια ή Δαίμων. Κι αυτή ή παντοδύναμη θεότης — που θα μπορούσε να συγκριθῇ με τη Διοτίμα του *Συμποσίου*, δηλαδή αϋτούσία και άπόλυτα με το σωκρατικό Δαιμόνιο — του άποκαλύπτει τη μύχια σύσταση του σφαιρικού Είναι, την καρδιά της «όλοστρόγγυλης Άλήθειας». Άς στραφοϋμε τώρα σ' έναν άλλο τρανό φιλόσοφο και ποιητή, τον Έμπεδοκλή τον Άκραγαντινο. Στο όντολογικό του ποίημα, που είναι το μεταφυσικό άσμα της εϋφορίας των μεικτών, ο Έμπεδοκλής άπευθύνει δέηση έξ αρχής στη *λευκώλενο* Μοϋσα του, για να τον κρατῇ μέσα στον ιερό χώρο της Αϋθεντικότητος, για να μὴν τον αφήσει ποτέ να παρεκκλίνῃ οϋτε κατά σπιθαμή από τη βασιλική λεωφόρο της γνήσιας Έποπτείας. Μās θυμίζει τον στοχαστικό ήρωα του *Τιμαίου*, τον πυθαγόρειο έμπευσμένο άστρονόμο, ο όποιος, πρίν κιόλας προσφέρῃ στους άκροατάς του το συμπόσιο των λόγων του, που άποκαλύπτει τη δομή του κόσμου, νιώθει την άνάγκη να προσευχηθῇ στη θεότητα, για να τον όδηγήσει στην όδό της διείσδυσης και της άποκάλυψης. Δέεται όπως και στον *Τίμαιον*, ο Τίμαιος, όταν, προκειμένου να έπιχειρήσει την έκθεση κι ανάπτυξη του *εϊκότος μύθου* περί Σύμπαντος (τή συμποσιακή *έστίασιν των λόγων*), άπευθύνει ίκεσία στους θεούς, όπως είσακουσθῇ ή προσευχή του, για να είσχωρήσει μέσα στην πρόθεση της Δημιουργίας και να έκφράσει τά θεία μυστικά της συστάσεως του Παντός. Αϋτός, ένας μικρόκοσμος, πώς να τολμήσει να φέρῃ άλλιώς στο φώς τά υπέρτατα άδηλα της Κοσμογονίας, χωρίς να έχῃ προηγουμένως έμπλησθῇ άπ' την οϋσία της *Εϋσεβίης* ; Μονάχα χάρη σε μιá όλοκληρωτική εϋσέβεια κι εϋλάβεια, θά κατορθώσει, έχοντας συντονισθῇ με τον μέγα Κραδασμό, να ύψωθῇ στην κλίμακα της Άποκαλυπτικότητος και Έποπτείας, για να προσφέρῃ στους κοινούς θνητούς τη θεία ένόραση του Σφαίρου. —

ἀκριβῶς θὰ συναντήση — μέσα σὲ μιὰ στιγμή τὸ ἴδιο ἐξωχρονικὴ κι ἀστραπιαία, κεραυνοβόλα ἐκρηκτικὴ, ὅπως τῆς ἑκστασης — τὸ δαιμόνιό του, τὴ Διοτίμα του. Ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ ξένη τῆς Μαντινείας, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήση μὲ τέτοια κατανυκτικότητα, ὅταν ἔρθῃ ἡ σειρά του νὰ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἑρωτος, ἀναμφισβήτητα δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἴδια ἡ ἐνσάρκωση τῆς πιὸ μύχιας δαιμονικῆς πνευματικότητός του: τοῦ Δαιμόνιου¹⁸.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Ἀκραγαντίνος στοχαστὴς — ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ πυθαγόρειος ἀστρονόμος στὸν διάλογο τοῦ Πλάτωνος — θ' ἀποδειχθῇ ἱκανὸς ν' ἀποκαλύψῃ στοὺς ἄμουςους κι ἀφιλοσόφητους βροτοὺς (πὺ ἐνῶ σὲ κάθε βῆμα τους προσκρούουν στὴν Ὑπαρξη, παραμένουν ὥστόσο ἀνυποψίαστα ἀνίδεοι αὐτῆς) τὰ συνταρακτικώτερα μυστικά τῆς Δημιουργίας, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλῆ, ὀφείλεται στὸ ἀλληλοδιαδοχικὸ παίχνιδι τοῦ αἰώνιου ζεύγους τῆς Φιλότητος καὶ τοῦ Νείκους. — Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὴ ἡ διπλὴ θεότητα, πὺ παρουσιάζεται μέσα ἀπὸ ἓνα αἰνιγματικὸ καὶ θεῖο ζευγάρι, συμπίπτει ὄχι μόνον μὲ τὴ μοῦσα τοῦ μεταφυσικοῦ Σικελοῦ ποιητῆ, ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὴ τὴ Δίκη. Ἀνάγκη, πὺ εἶναι τοῦ Παρμενίδη ἡ Δαίμων. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἐλεάτης ἀνέρχεται χάρι στὴ θέαση-ἑκσταση ὡς τίς ὑπέρτατες κορυφές τῆς πνευματικῆς μυσταγωγίας, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὴ θεὰ τῆς ἀποκάλυψης καὶ τῆς δημιουργίας, ἔτσι ἀκριβῶς κι ὁ Ἀκραγαντίνος στοχαστὴς καὶ ποιητὴς θ' ἀνυψωθῇ, μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐκστατικὴ προσήλωση, ὡς τὴ Μοῦσα, πὺ εἶναι πηγὴ ὄχι μόνον κάθε ἀποκαλυπτικῆς πνοῆς καὶ νόησης, ἀλλὰ καὶ κάθε κοσμικῆς δημιουργίας. — Ἀλλὰ δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι αὐτὴ ἡ μοῦσα-δαίμων εἶναι μιὰ ὄντοτητα πὺ ἐδρεύει μέσα στὸν ἐσώτατο κόσμον καὶ τοῦ Παρμενίδη καὶ τοῦ Ἐμπεδοκλῆ. Χάρι στὴ μεταφυσικὴ ἄνοδο, πὺ πραγματοποιεῖται μὲ τὴ δέηση στὴ Θεότητα (μιὰ δέηση ὅλο ἐκστατικὴ ἔνταση καὶ φλόγα), ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς ποιητὲς καὶ φιλοσόφους κατορθώνει ν' ἀγγίξῃ τ' ἀπαραβίαστα ἄδυτα, τ' ἀκρογωνιαῖα τοῦ μέσα του οὐρανοῦ — τοῦ ψυχισμοῦ του. Μιλώντας τὴ γλῶσσα τῆς ψυχανάλυσεως, θὰ λέγαμε ὅτι μέσα στὸ ὑποσυνείδητο τὸ πιὸ ἀνυποψίαστο κρύβεται ἡ «ἐκδικήτρα» θεὰ τοῦ Ἑλεάτη, πὺ ὀρίζει τὴν τέλεια πλαστικότητα τῆς σφαίρας τοῦ ὄντος — κι ἀκόμη τὸ ἔμπεδοκλειο ζεύγος τῆς Φιλότητος καὶ τοῦ Νείκους, τὸ ὁποῖο μποροῦμε νὰ παραλληλίσωμε μὲ τὸν φροῦδικὸν ἀστερισμὸ τῆς libido καὶ τῶν ἐνστίκτων τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐναντίωσης.

18. Ὅπως ὁ Σωκράτης ἔρχεται σὲ διάλογο μὲ τὸ δαιμόνιο, μὲ τὴ μέσα του ἰέρεια, τὴ μαντικὴ, ἀποκαλυπτικώτατη Διοτίμα, ἔτσι κι ὁ Ἡράκλειτος, ἐξερευνώντας τὸ ἀτέρμονο βάθος τῆς ὑπόστασής του (κι ἂς μὴν μπορῇ νὰ φθάσῃ ὡς τὰ πιὸ ἀκραῖα πέρατα καὶ σύνορα τῆς παντάπασι ἀβυθομέτρητης ὄντοτητας-διάστασης πὺ λέγεται ψυχὴ, βλ. ἀπόσπ. 45: *ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο, πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδὸν οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει*), ἀνακαλύπτει τὴν πεμπουσία τοῦ κόσμου, πὺ εἶναι τὸ πῦρ, ὁ κεραυνὸς (ρίζωμα κάθε ψυχῆς ξηρᾶς, ἱκανῆς νὰ μεταλάβῃ φλόγα), ἡ ἀκόμα τὸ Κοινὸν-Ξυνόν, τὸν θεῖο Νοῦ καὶ Λόγο. Αὐτὴ τὴν ἐννοια ἔχει τὸ ἡρακλειτικὸ *ἐδιζησάμην ἐμαυτὸν* (ἀπόσπ. 101), πὺ εἶναι στὸν Ἑφέσιο τὸ ἀνάλογο μὲ τὸ σωκρατικὸ *γινῶθι σαυτὸν*: ἡ ἀκατάλυτη δελφικὴ κραυγὴ, τὸ αἰώνιο πρόσταγμα νὰ γνωρίσης, ἄνθρωπε, τὸν μείζονα ἑαυτό σου. Ἐπειδὴ, ἀναζητώντας τὸν μέσα μας «ἀόρατο μονάρχη», ἀγγίζομε ὁλοένα καὶ πιὸ ἀποκαλυπτικά τὴν ὕστατη σύσταση τοῦ Μακροκόσμου, τοῦ Παντός («ὅ,τι μέσα κι ἔξω», εἶπε ὁ Γκαίτε). Ἀλλὰ τὸ γινῶθι αὐτὸ — πὺ ἀποκαλύπτει τὸ δαιμόνιο — δὲν πραγματοποιήθηκε παρὰ μὲ τὸν Σωκράτη μόνον. Προὔπηρχε κιόλας, κι ὄχι μονάχα στὸν Παρμενίδη, Ἐμπεδοκλῆ κι Ἡράκλειτο (ὅπως εἶδαμε), ἀλλὰ καὶ στὸν Ἀναξαγόρα. Στὸν τελευταῖον αὐτὸν ὁ δαίμων πρέπει νὰ εἶναι πράγματι ὁ ἴδιος ὁ Νοῦς, ὁ δημιουργὸς τοῦ Κόσμου — ὁ Νοῦς πὺ διαδραματίζει

Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ Διοτίμα¹⁹, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὸ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὸ ἐγὼ τοῦ Φιλοσόφου, δὲν εἶναι μόνο δαιμόνιο ἀποκλειστικὰ δικό του. Εἶναι ἀκόμη ὅ,τι πιὸ βασικὸ κι αἰώνιο ὑπάρχει στὰ ριζώματα τῆς σύστασης τοῦ καθενός μας. Μὲ ἄλλα λόγια, ἐκεῖνο ποὺ ὁ Freud ὀνομάζει libido καὶ ὑπο-ἐγώ. Εἶναι ἀκριβῶς ἐπειδὴ συμπίπτει μὲ τὸ τελευταῖο αὐτό, ποὺ ἡ Διοτίμα ἀποβαίνει πηγὴ ἀποκαλυπτικότητος ὅσον ἀφορᾷ τὸ μυστήριον τοῦ Ἔρωτος...

Θὰ λέγαμε, λοιπόν, ὅτι εἶναι κατὰ τὴ στιγμὴ τῆς ἔκστασης (ἐκστάς) ποὺ ὁ Σωκράτης συλλαμβάνει ξαφνικὰ αὐτὸ ποὺ κρύβεται, ἀνυπολόγιστα σκιερὸ καὶ φεγγερὸ συνάμα, ὄχι μονάχα ἐντός του, ἀλλὰ καὶ μέσα σὲ κάθε ὄν τῆς Ὑπαρξης: τὸν κατ' ἐξοχὴν συντελεστή τῆς κάθε μείξεως καί, συνε-πῶς, τῆς κάθε δημιουργίας. Ἔτσι ἡ ἔκσταση θὰ ἀποβῇ σωτήρια γιὰ τὸν κα-λεσμένο στὸ συμπόσιο τοῦ Ἀγάθωνος: θὰ τὸν προετοιμάσῃ σὲ ἀφάνταστο βαθμὸ γιὰ τὶς πιὸ κατανυκτικὲς στιγμὲς τῆς εὐωχίας, καθιστώντας τὸν ἱκα-νὸ μὲ τρόπο ὑπερούσιο νὰ συμμετάσχῃ, αὐτὸν ποὺ εἶναι τὸ συνεχέστερο καὶ συνεπέστερο ὄν κι ὑπαρκτὸ στοὺς κόλπους τοῦ ὄντος, τοῦ Ὑπαρκτοῦ...

Θὰ λέγαμε, σὲ κατακλείδα, ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὸ Συμπόσιον, ἐὰν δὲν προσέξῃ ἀληθινὰ αὐτὸ ποὺ διαδραματίζεται στὴν ἀρχή-ἀρχὴ τοῦ διαλόγου, καὶ ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν φαίνεται παρὰ σὰν ἓνα τυχαῖο γεγονός: ἡ ἀργοπορία τοῦ Σωκράτη ἐμπρὸς στὴ θύρα τοῦ Ἀγάθωνος. Γιὰ τὸν ἀνώριμον ἀκόμη, τὸ συμβάν αὐτὸ δὲν ἔχει παρὰ ἀνεκδοτολογικὴ καὶ μόνο σημασία: ὁ αἰώνιος ἀφηρημένος ποὺ εἶναι ὁ Σωκράτης, ὡς φιλό-σοφος, δὲν φθάνει ποτὲ στὴν ὥρα του...

Ἄλλὰ ἔτσι ἀκριβῶς μᾶς ἀπατᾷ ὁ ἀρχαῖος λόγος, ποὺ εἶναι τὸ ἴδιο δι-φορούμενος κι ὀλισθηρὸς, ὅπως καὶ τοῦ μαντείου ὁ δελφικὸς χρησμός, τοῦ

τὸν ἴδιο ἀκριβῶς ρόλο, ὅπως καὶ τὸ παναιώνιο ζευγάρι τοῦ Ἔρωτος καὶ τοῦ Μίσους στὸν Ἐμπεδοκλή. Εἶναι ὁ Νοῦς ποὺ ἀποκαλύπτει στὸν Κλαζομένιο Στοχαστὴ, ὄχι μόνο τὴν πρώτη-πρώτη ὥρα καὶ στιγμὴ τῆς ἀνατολῆς τοῦ Κόσμου (ὅπως λέει ὁ Γκαίτε: πρωτόφαν-τη εὐδαιμονία τὸ νὰ ζήσῃ κανεὶς τὴν πρώτη μέρα τῆς Δημιουργίας, ὅταν ὁ Κόσμος ἔχει μόλις πρωτοβγῇ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ πλάστη καὶ δημιουργοῦ του), ἀλλὰ κι αὐτὴν ἀκόμη τὴν προκοσμικὴ κατάσταση τοῦ σύμπαντος, τὸ χάος τὸ διπλὸ τοῦ ἀτέρμονα μεγάλου καὶ μι-κροῦ. Μὲ ἄλλα λόγια, χάρις στὸν Νοῦ καὶ τὴν δαιμόνια ἰσχὺ του, ὁ Ἀναξαγόρας ὀραμα-τίζεται τὴν Ὑπαρξη, τὸ ὄν, καὶ σὲ ὅ,τι ἔχει τὸ πιὸ μεταφυσικόν, ἀλλὰ καὶ στὴν αἰσθητὴ του ἔκφανση κι ἐμφάνιση: *ὅψις γὰρ τῶν ἀδήλων τὰ φαινόμενα*.

19. Εἶναι ὁλότελα ἀνώφελο, κατὰ τὴ γνώμη μας, ν' ἀναζητήσωμε (ὅπως ἐπεχείρησαν νὰ κάνουν πολλοὶ ἱστορικοὶ τῆς φιλοσοφίας ἢ ἀπλῶς ἱστορικοὶ) τὰ χνάρια τῆς Διοτίμας πάνω στὴ γῆ. Πῶς θὰ μπορούσε στ' ἀλήθεια ν' ἀφήσῃ τὸ παραμικρὸ ἴχνος πάνω στὸν Φλοιό, ἀφοῦ τὰ «πόδια» τῆς ποτὲ δὲν πάτησαν ἄλλο χῶμα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ οὐράνιο τῆς ψυ-χῆς τοῦ Σωκράτη; Κι ἂν αὐτὸς τὴν ὀνομάζῃ «ξένη», εἶναι ἐπειδὴ (ὅσο παράξενο κι ἂν φαίνεται), αὐτὸ ποὺ εἶναι μέσα μας τὸ πιὸ αὐθεντικόν, παρουσιάζεται πάντοτε σχεδὸν ὡς τὸ πιὸ ἄγνωστο κι ἀπόμακρο.

ὁποίου ὁ ἄναξ, σύμφωνα μὲ τὴν ἡρακλειτικὴ ρήση, οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει. Ὅποιος ὅμως ἔχει πνευματικὰ ὀριμάσει, θὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ στήσῃ αὐτί, νὰ σταματήσῃ στὴ δῆθεν ἀσήμαντὴ αὐτὴ λεπτομέρεια, ἀφουγκραζόμενος μὲ ἄκρα κατανυκτικότητα τὴ δόνησὴ της. Θ' ἀντιληφθῇ πὼς ἡ ἀργοπορία αὐτῇ, ποὺ ὀφείλεται στὴν ἑκσταση τοῦ Σωκράτη, λίγο πρὶν εἰσχωρήσῃ στὴν αἴθουσα τοῦ συμποσίου, ἀποτελεῖ ἀποφασιστικὴ καμπὴ γιὰ ὅλη τὴ μετέπειτα πορεία κι ἐξέλιξη τοῦ Διαλόγου. Ἐπειδὴ, καταποντιζόμενος μέσα στὴν ἑκσταση, ὁ Σωκράτης κατακρημνίζεται σωτήρια μέσα στὸν χῶρο τοῦ μείζονος ὑποσυνειδησιακοῦ οὐρανοῦ του. Ἀλλὰ μέσα σ' αὐτὸν ἐνοικεῖ, ὅπως εἶπαμε, ὁ ἀόρατος μονάρχης ποὺ λέγεται δαιμόνιο, Διοτίμα, ἡ ἀκόμη ὁ μέγας δαίμων, ὁ Ἔρως — τὸ ἀκατάλυτο ἐμπεδόκλειο ζεῦγος τῆς Φιλότητος καὶ τοῦ Νείκου, ποὺ διέπει κάθε ὑποσυνείδητο.

Ἡ σύγχρονη σουρρεαλιστικὴ σχολὴ εἶχε τὴν ἀφέλεια νὰ νομίσῃ εὐκολο καὶ ἐφικτὸ τὸ ἄγγιγμα τοῦ ὑποσυνείδητου: ἀρκεῖ, κατὰ τὴν ἄποψή της, νὰ παραμερισθῇ τὸ λογικὸ στοιχεῖο, γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ν' ἀναβλύζῃ ἀκάθεκτα τῆς ἀσυνείδητης διάστασης ἡ κρήνη. Δὲν ὑποπτεύθηκαν οἱ σουρρεαλισταὶ πόσο ἀφάνταστα χαλεπὸ κι ἀνέφικτο εἶναι νὰ καταποντισθῇ κανεὶς μέσα στὸ ἀληθινὸ ὑποσυνειδησιακὸ τοῦ βάθος. Ὅχι στὸ μικρὸ ὑποσυνείδητο τοῦ ἐλάσσονος ἑαυτοῦ, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, τὸ ἀπροσμέτρητο, ποὺ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ Μακροκόσμου, μὲ τὰ πιὸ βαθιὰ καὶ ἀκατάλυτα ριζώματα τοῦ Σύμπαντος, Μυστήριου καὶ Συμποσίου²⁰...

Ἀλλὰ ἄς ξαναγυρίσωμε στὸ κείμενο, ἄς ξαναγυρίσωμε — μαζὶ μὲ τὸν Σωκράτη — στὴν αἴθουσα τοῦ Συμποσίου :

20. Αὐτὸ συμβαίνει μόνο στοὺς ἐλάχιστους ἐκλεκτοὺς, στοὺς δημιουργοὺς, σ' ὅλους τοὺς θεῖα καταδικασμένους-προωρισμένους νὰ πληρωθοῦν ἀπόλυτα ὡς δέκτες — χάρῃ στὴν ἀστείρευτὴ Πηγὴ τῆ μέσα — γιὰ νὰ καταστοῦν μετὰ οἱ ἥλιοι-πομποὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Κάτι τέτοιο ἀκριβῶς ἐκφράζει μὲ ἀσύγκριτη ποιητικότητα ὁ Nietzsche, ἀπ' τὴν πρώτη κιόλας σελίδα τοῦ *Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας*, παραβάλλοντας τὸν ὑπερπλήρη κιόλας ὑπεράνθρωπό του δέκτη — τὸν πανέτοιμο νὰ μεταμορφωθῇ σὲ πομπὸ — μὲ τὸν ὑπερβατικὸ ὑπερπομπό, τὸν ἥλιο. Ἴδου τί λέει ὁ Ζαρατούστρας, ἀποτεινόμενος στὸν ἀκτινοβόλο Ἀδελφὸ του: «Κοίτα! Εἶμαι χορτασμένος ἀπὸ τὴ σοφία μου, ὅπως ἡ μέλισσα, ποὺ μάζεψε πολὺ μέλι, κι ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ χέρια ποὺ ν' ἀπλώνωνται πρὸς ἐμένα. — Θάθελα νὰ σκορπῶ καὶ νὰ μοιράζω, ὥς ποὺ οἱ σοφοὶ ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους νὰ ξαναχαροῦν ἀκόμη μιὰ φορὰ φαιδρὰ γιὰ τὴ μωρία τους καὶ οἱ φτωχοὶ ἄλλη μιὰ γιὰ τὰ πλούτη τους. — Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κατεβῶ στὰ βάθη: ὅπως κάνεις, ἐσύ, τὸ βράδυ, ὅταν γέρνης πίσω ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ φέρνης ἀκόμα καὶ στὸν κάτω κόσμον τὸ φῶς σου, ὦ ὑπερπλούσιο ἄστρο! — Πρέπει, σὰν καὶ σένα, νὰ δύσω, ὅπως λέν οἱ ἄνθρωποι, ποὺ κατεβαίνω νὰ βρῶ. Εὐλόγησέ με, λοιπόν, ὦ γαλήνιο μάτι, ποὺ καὶ μιὰν ἀπροσμέτρητὴν εὐδαιμονία μπορεῖς νὰ κοιτᾷς χωρὶς φθόνον. — Εὐλόγησε τὸ κύπελλο ποὺ θέλει νὰ ξεχειλίσῃ, ἔτσι ποὺ τὸ νερὸ νὰ τρέξῃ χρυσὸ ἀπὸ μέσα καὶ νὰ φέρῃ παντοῦ τὴν ἀντιλαμπὴ τῆς εὐφροσύνης σου! — «Κοίτα! Τὸ κύπελλο αὐτὸ θὰ ξαναδειάσῃ κι ὁ Ζαρατούστρας θὰ γίνῃ πάλι ἄνθρωπος». (Ὁ πρόλογος τοῦ *Ζαρατούστρας*, σελ. 3-4).

«Ἐπὶ τέλους ἦλθεν, ὅπως συνήθιζε ὕστερ' ἀπὸ καθυστέρησιν ὄχι μεγάλην ἦσαν εἰς τὰ μέσα τοῦ δείπνου²¹ περίπου. Ὁ Ἀγάθων τότε, ὅπως ἔτυχε νὰ εἶναι πλαγιασμένος τελευταῖος καὶ μόνος, τοῦ ἐφώναξε: «Ἐδῶ, Σωκράτη, κοντά μου πλάγιασε. Ἔτσι θ' ἀπολαύσω καὶ ἐγώ, μὲ τὴν ἐπαφὴν μαζί σου, τὴν σοφὴν ἔμπνευσιν, ποὺ σοῦ κατέβη εἰς τὴν εἴσοδον. Δὲν ὑπάρχει ἄλλωστε ἀμφιβολία, πὼς τὴν συνέλαβες καὶ τὴν κρατεῖς· εἰ δὲ μή, δὲν θ' ἄφηνες τὴν θέσιν σου πρωτότερα».

Ἴδου λοιπὸν ὁ Σωκράτης τὴ στιγμὴ ποὺ κάνει τὴν θριαμβευτικὴ του εἴσοδο μέσα στὴν αἴθουσα τοῦ συμποσίου. Εἴσοδο παρόμοια μὲ θεοῦ, γιατί, χάρι στὴν ἄφραστη στιγμὴ τῆς ἐκστασιακῆς ἀκτινοβολίας, ἔχει ὑπέρτατα μυηθῇ στὰ μυστήρια κάθε συμποσίου, καὶ γήινου καὶ κοσμικοῦ. Εἰσχωρώντας μέσα στὸ χῶρο τὸν πανηγυρικό, ὁ ἐκστασιασθεὶς μεμυημένος θᾶχη μιὰ τέτοια ἔκφραση ἔμπνευσμένου, ὥστε ὁ ἀμφιτρύων, ὅπως μᾶς λέει τὸ κείμενο, θὰ τὸν καλέσῃ ἀμέσως νὰ κατακλιθῇ κοντά του, γιὰ νὰ μπορέσῃ, ἀγγίζοντάς τον καὶ μόνον, ν' ἀντλήσῃ ἀπ' τὸν ὠκεανὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ σοφίας του. Χάρι στὴ λεπτότητα τοῦ πνεύματός του, χάρι στὴν αἰσθαντικότητά του, στὴν ποιητικὴ του ἰδιοσυγκρασία καὶ διαίσθηση, ὁ Ἀγάθων πάραυτα θὰ μαντέψῃ ὅτι ὁ μέγας φίλος του, τοῦ ὁποίου τὸ ἐσωτερικὸ δονεῖται ὑπερπλήρες ἀπὸ ἀποκαλυπτικὲς ροές, εἶναι ἓνα ἡφαίστειο μεταφυσικῆς σοφίας, στὰ πρόθυρα τῆς ἐκπομπῆς, τῆς ἐκροῆς, τῆς ἔκρηξης...

Πόσο ἀπίστευτα εὐτυχὴς ἓνας Σωκράτης, ὡς πομπός, νὰ βρῇ εὐθὺς ἀμέσως δέκτη-δέκτες! Ἐπειτα ἀπ' τὴν ἀπόλυτη (μέσα στῆς ἐκστασης τοὺς κόλπους) ἀπομόνωση καὶ μοναξιά του ὡς δέκτη, ἰδοὺ αὐτὸς γινόμενος δεκτὸς μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλες ἀπὸ δέκτες — τοὺς συνδαιτυμόνες καὶ συμποσιαστές του, μ' ἐπικεφαλῆς τὸν πιὸ ἐκλεκτόν, ὡς δέκτη: τὸν μέχρι παθήσεως αἰσθητικὸ καὶ γλαφυρὸ ποιητὴ Ἀγάθωνα. Πόσο πραγματικὰ ἀπίστευτα εὐτυχὴς ποὺ δύναται, ὅπως μᾶς λέει τὸ *Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας*, σὰν ἥλιος μικροκοσμικὸς νὰ «δύσῃ» — δηλαδή νὰ δώσῃ. Ἐπειδὴ κάθε ἄλλο παρὰ εὐκολο εἶναι νὰ «δύσῃ» — νὰ δώσῃ, δηλαδή, ὁ πομπός: μὲ ἄλλα λόγια, νὰ βρῇ ἀληθινούς, ἀντάξιους δέκτες γιὰ τὴν πνευματικὴ δωρεά. Ἀληθινὸς κι ἀντάξιος δέκτης σημαίνει μελλοντικὸς (αὐριανός, ἐπικείμενος πολλὰς φορὲς) πομπός

21. Ἀριστουργηματικὴ ἡ ἀπλότητα-ἐμπνευστικότητα τοῦ κειμένου, ποὺ ὀλοκληρωτικὰ στρέφει τὰ νῶτα πρὸς ὅ,τι κατηχητικὸ-εὐπρεπιστικὸ παρουσιάζει σήμερα κάθε γενικὰ φιλοσοφικὸ σύγγραμμα. Συναντοῦμε ἐδῶ ἓνα ἐξαισίο τόλμημα, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ αἰώνας μας, ὁ τόσο τολμηρὸς φαινομενικά, ἀποδεικνύεται ἀνίκανος τελείως. Θὰ ἦταν πράγματι ἀδιανόητο στὴν ἐποχὴ μας ἓνας φιλόσοφος, σεβόμενος ἑαυτὸν (καὶ μάλιστα ἓνας φιλόσοφος μὲ κυρίαρχη προσήλωση στὸ ὑπεραισθητό), νὰ βραδύνη τόσο ὑπερβολικὰ σὲ πράγματα αἰσθητά, ὅπως δεῖπνα καὶ οἶνοποσίες καὶ προτάσεις ὁμιλίας γιὰ κουτσοπίνοντες. Τάχιστα θ' ἀπέβαινε καταγέλαστος στὰ μάτια τῶν *κομψῶν*. Ἀλλά, ἓνας Πλάτων, ὡς πελώριος στοχαστὴς καὶ καλλιτέχνης, δὲν πτοεῖται: ὅσο περισσότερο θὰ παραμείνῃ στὸ αἰσθητό, ποὺ τόσο ἐξαισία περιγράφει, τόσο πιὸ ἀκάθεκτα θ' ἀνυψωθῇ πρὸς τὰ ὑπερούσια τοῦ «ἀ ν α ἰ σ θ η τ ο υ» κι ἀόρατου, ποὺ εἶναι τὸ τέλος του, ὁ σκοπὸς του.

— καὶ εἶναι τόσο ἀπελπιστικὰ ἐλάχιστοι οἱ τέτοιοι! Κι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ δράμα — τοῦ πομποῦ ποὺ δὲν βρίσκει δέκτη — ἐκφράζει μὲ παράφορη συμφωνικότητα ὁ Nietzsche στὸ ἀριστουργηματικὸ *Τραγούδι τῆς Νύχτας*:

«Εἶναι νύχτα: τώρα λαλοῦν δυνατώτερα ὅλες οἱ ἀναβλύζουσες πηγές. Ὅμοια καὶ ἡ ψυχὴ μου εἶναι μιὰ πηγὴ ἀναβλύζουσα.

Εἶναι νύχτα: τώρα ξυπνοῦν ὅλα τὰ τραγούδια τῶν ἐρωτευμένων. Ὅμοια καὶ ἡ ψυχὴ μου εἶναι τὸ τραγούδι ἐνὸς ἐρωτευμένου.

Κάτι ἀκαταπράυντο καὶ ἀκόρεστο εἶναι μέσα μου· κι αὐτὸ θέλει νὰ φωνάξῃ. Ἐνας πόθος ἀγάπης εἶναι μέσα μου, ποὺ μιλεῖ ὁ ἴδιος τῆς ἀγάπης τῇ γλῶσσᾳ.

Εἶμαι φῶς: ἄχ, ἄς ἦταν νᾶμουν νύχτα! Ὅμως αὐτὴ εἶναι ἡ ἐρημιὰ μου, πὼς εἶμαι περιζωσμένος ἀπὸ φῶς. Ἀχ, ἄς ἦταν νᾶμουν σκοτεινὸς καὶ νύκτιος! Πὼς θὰ βύζαινα τότε ἀπὸ τὰ στήθη τοῦ φωτός! Καὶ σᾶς ἀκόμη θὰ εὐλογοῦσα, μικρὰ σπινθηροβόλα ἄστρα καὶ φωτεινὰ σκουλήκια, ἐκεῖ ἐπάνω! — καὶ θᾶμουν εὐτυχισμένος γιὰ τὸ φωτεινὸ σας δῶρο.

Ὅμως ζῶ μέσα στὸ ἴδιο μου τὸ φῶς, καταπίνω ξανὰ τὶς φλόγες, ποὺ ἀναπηδοῦν ἀπὸ μέσα μου...

...ὦ δυστυχία τῶν δωρούντων ὅλων! ὦ σκοτεινίασμα τοῦ ἡλίου μου! ὦ λαχτάρα γιὰ πόθους! ὦ λιμασμένη πείνα καὶ μέσα στὸν χορτασμό».

Μὲ ὅλο του τὸ εἶναι ὁ μονήρης — χωρὶς δέκτες — πομπὸς εὐχεται νὰ μὴν ἦταν ὑπερπλήρης, γιὰ νὰ μποροῦσε νὰ ξαναγίνη, βγαίνοντας ἀπὸ τὸν τρομερὸ κλοιὸ τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς σιγῆς, καὶ πάλι δέκτης — σὲ πανευφρόσυνο διάλογο ξανὰ μὲ τὸν ὑπερπομπό, τὸ Σύμπαν:

«Πολλοὶ ἡλιοὶ γυρίζουν στὸ ἔρημο διάστημα: πρὸς κάθε τί, ποὺ εἶναι ζοφερό, μιλοῦν μὲ τὸ φῶς τους — καὶ σὲ μένα σωπαίνουν.

Ἀχ, τέτοια εἶναι ἡ ἔχθρα τοῦ φωτός πρὸς ὃ,τι λάμπει: ἄσπλαχνα διατρέχει τὴν τροχιά του. Ἀδίκος, ὥς τῆς καρδιᾶς του τὸ βάθος, γιὰ κάθε φωτεινὸ, ψυχρὸς πρὸς τοὺς ἄλλους ἡλίους, — ἔτσι διατρέχει κάθε ἡλῖος τὴν τροχιά του²².

ὦ, μόνο ἐσεῖς οἱ σκοτεινοί, οἱ νύκτιοι δημιουργεῖτε θερμότητα ἀπὸ τὸν λάμποντα! ὦ, ἐσεῖς πρῶτοι πίνετε γάλα καὶ παρηγοριὰ ἀπὸ τοῦ φωτός τοὺς μαστούς!

Ἀχ, πάγος εἶναι ὁλόγυρά μου, τὸ χέρι μου φλογίζεται ἀγγίζοντας! Ἀχ, δίψα νοιώθω μέσα μου ποὺ λαχταρᾷ τῇ δικῇ σας δίψᾳ!

Εἶναι νύχτα: ἀλλοίμονό μου, ποὺ πρέπει νᾶμαι φῶς! Καὶ δίψα τῆς σκοτεινιᾶς! Κι ἐρημιὰ! Εἶναι νύχτα: τώρα ἀναβλύζει σὰν πηγὴ ἀπὸ μέσα μου ὁ πόθος μου — κι ἀποζητᾷ νὰ μιλήσῃ. Εἶναι νύχτα: τώρα λαλοῦν δυνατώτερα ὅλες οἱ ἀναβλύζουσες πηγές. Ὅμοια καὶ ἡ ψυχὴ μου εἶναι μιὰ πηγὴ ἀναβλύζουσα. Εἶναι νύχτα: τώρα ξυπνοῦν ὅλα τὰ τραγούδια τῶν ἐρωτευμένων. Ὅμοια καὶ ἡ ψυχὴ μου εἶναι τὸ τραγούδι ἐνὸς ἐρωτευμένου!».

Ἀλλὰ στοὺς ἀντίποδες ἀκριβῶς μιᾶς τέτοιας ἀπομόνωσης, ὅπως τοῦ Nietzsche, βρίσκεται ὁ κατὰμεστος ἀπὸ τὴν πρόσφατη συνάντησή του μὲ τὸν Ἑρωτα Σωκράτης. Νιώθει μὲ ἀγαλλίαση ὁ πομπὸς τὴν ὑπερπροθυμία

22. Μὲ τὴν ἐπόμενη παράγραφο ἔχομε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μεγαλειώδεις γαλακτικὲς ἐνατενίσεις κι ὀπτασίες, ὅπως τονίζει καὶ ὁ K. Jaspers στὸ ἔργο του *Nietzsche*: «Παρόμοια μὲ μιὰ καταιγίδα πετοῦν οἱ ἡλιοὶ στὸ δρόμο τους, αὐτὸ εἶναι τὸ ταξίδι τους. Τὴν ἀδυσώπητη θέλησή τους ἀκολουθοῦν, αὐτὴ εἶναι ἡ ψυχρότης τους».

τοῦ δέκτη τοῦ, καί, στήν εὐφρόσυνη, τήν πανευφρόσυνή τοῦ ἔνταση, τὸν εἰρωνεύεται²³ — κιόλας ἐκπέμποντας — γιὰ τ' ἀφελῆ τοῦ λόγια²⁴.

Εἶδαμε κιόλα ὅτι, πηγαίνοντας στήν εὐωχία τοῦ Ἀγάθωνος, ὁ Σωκράτης παθαίνει ἔκσταση, ὅπως ἐκείνη ποὺ θὰ περιγράψῃ ὁ Ἀλκιβιάδης, πρὸς τὸ τέλος τοῦ διαλόγου. Κι ὅτι θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φαντασθῇ, νὰ ὑποψιασθῇ πὼς πάνω στήν ἔκσταση αὐτὴ ἀκριβῶς τοῦ προσφέρεται ἡ ἀποκάλυψη ἀναφορικὰ μὲ τὴ φύση τοῦ Ἔρωτος, ἀπ' τὴν ὁποία ἀποδεικνύεται μεστὸς ὁ λόγος τοῦ, ὅταν ἔρχεται ἐπιτέλους ἡ σειρὰ τοῦ²⁵ νὰ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιο τοῦ θεοῦ. Τὴν ὑπόψια αὐτὴ, ὅπως εἶπαμε, τὴν ἐνίσχυσαν τὰ ἐξῆς δύο σημεῖα:

Πρῶτα-πρῶτα, μόλις παρουσιάζεται — μὲ τέτοια ἀργοπορία στὸ συμπόσιο — ὁ Ἀγάθων, ἀντὶ ὡς ἀμφιτρύων νὰ τοῦ κάνῃ καὶ τὴν παραμικρότερη ἀκόμη παρατήρηση, τὸν προσκαλεῖ ἀντιθέτως νὰ κατακλιθῇ κοντά του, οὕτως ὥστε, ἀγγίζοντάς τον, νὰ τοῦ μεταδοθῇ ἡ σοφία ἀπ' τὴν ὁποία πλημμυρίζει. Χάρη στήν ποιητικὴ διαίσθησή του, ὁ Ἀγάθων ὀσφράνθηκε, ἀντικρύνοντας τὸν Σωκράτη, ὅτι τὸ ὕφος τοῦ εἶναι ἀνθρώπου ποὺ κάτι τὸ ἀληθινὰ οὐσιῶδες καὶ τὸ πάνσοφο τοῦ ἔχει μόλις πρὸ ὀλίγου ἀποκαλυφθῇ²⁶.

Τὸ δεύτερο σημεῖο, ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὴν ὑπόψια αὐτὴ, εἶναι τὸ γεγονός ὅτι, ἀπαντώντας στήν ἐνιαία πρόταση τοῦ ἐρωτικοῦ παιδιοῦ, τοῦ Φαίδρου, καὶ τοῦ ἱατροῦ Ἐρυξίμαχου (νὰ πλέξουν δηλαδὴ οἱ συμπότες τὸ ἐγκώμιο τοῦ Ἔρωτος), ὁ Σωκράτης ἀποδέχεται μὲ καταπληκτικὴ προθυμία, προσθέτοντας, μὲ ἀκόμη πιὸ καταπλήσσουσα ἐκ πρώτης ὄψεως ἀλαζονεία, ὅτι τὸ

23. «Καλὰ θὰ ἦταν, Ἀγάθων», εἶπε, «νὰ ἦταν ἡ σοφία κάτι ποὺ νὰ μεταγγίζεται ἀπὸ τὸ περισσότερο γεμᾶτο εἰς τὸ κενώτερόν μας, ὅταν ἐγγίξῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως τὸ νερὸν εἰς τὰ ποτήρια, ποὺ μεταγγίζεται μὲ τὴν κλωστήν ἀπὸ τὸ γεμισμένον εἰς τὸ ἀδειανόν. Ἄν πράγματι ἔχῃ αὐτὴν τὴν ιδιότητα καὶ ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ, τότε πολὺ ἀκριβὰ διατιμῶ τὸ πλάγιασμα εἰς τὸ πλευρόν σου· ἔτσι πιστεύω πὼς θὰ γεμίσω ἀπὸ σὲ μὲ σοφίαν ἄφθονον καὶ ὑπέροχον. Ἡ ἰδική μου ἄλλωστε σοφία πρέπει νὰ εἶναι μικρὰς ἀξίας ἢ καὶ ἀμφίβολος, σὰν ὄνειρον νὰ ἦταν· ἐνῶ ἡ ἰδική σου καὶ περιφανὴς εἶναι καὶ μέλλον ἐξαίρετον ἔχει, ἀφοῦ ἔτι νῦν, ποὺ εἶσαι νέος, ἀκτινοβόλησε τόσον δυνατὰ καὶ ἐφάντασε τείλευταίως ἐνώπιον μαρτύρων ἀπὸ τὸ Πανελλήνιον ὑπὲρ τὰς 30.000!»

24. Βλ. 175 d (μιλεῖ ὁ Ἀγάθων): «Ἔτσι θ' ἀπολαύσω καὶ ἐγώ, μὲ τὴν ἐπαφὴν μαζί σου, τὴν σοφὴν ἔμπνευσιν ποὺ σοῦ κατέβη εἰς τὴν εἴσοδον».

25. Φαντάζεται κανεὶς τὸ μαρτύριο τοῦ ὑπερπλήρους ἀπὸ τὴν ἐκστασιακὴ ἀποκάλυψη πομποῦ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος — ὅσο κι ἂν εἶναι φίλος τῶν λόγων — νὰ «δεχθῇ» (χωρὶς βεβαίως διόλου νὰ παραδεχθῇ) ὅλους τοὺς λόγους ποὺ προηγήθηκαν. Ἰσως σ' αὐτὸ νὰ ὀφείλεται ὁ ἐρεθισμένος τόνος τῶν λεγομένων του, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ πέρασ τοῦ λόγου τοῦ Ἀγάθωνος (ιδίως 198 d /e, 199 a /b).

26. Δεῦρ' ἔφη, φάναι, Σώκρατες, παρ' ἐμὲ κατάκεισο, ἵνα καὶ τοῦ σοφοῦ ἀπτόμενός σου ἀπολαύσω, ὃ σοι προσέστη ἐν τοῖς προθύροις, δῆλον γὰρ ὅτι ἡδρεῖ αὐτὸ καὶ ἔχεις (Συμπόσιον 175 c /d).

μόνο πράγμα στὸ ὁποῖο αἰσθάνεται ἀληθινὰ σοφός, εἶναι τὰ ἐρωτικά²⁷. Πῶς θὰ ἦταν δυνατόν ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ὅλη του τὴ ζωὴ δὲν ἔκανε παρὰ νὰ ἐπαναλαμβάνη ὅτι ἓνα καὶ μόνο γνωρίζει, τὴν τέλεια ἄγνοιά του, ξαφνικὰ νὰ δηλώνη ὅτι ἡ ὑπέρτατη σοφία του ἀφορᾷ τὸν Ἑρωτα, ἐὰν δὲν τοῦ εἶχε ἀκριβῶς ἀποκαλυφθῇ, χάρις στὴν πρὸ λίγες μόλις ὥρες ἑκστασὴ του, ἡ βαθύτατη οὐσία καὶ φύση τοῦ ἐρωτικοῦ Δαίμονος;

Θὰ μπορούσαμε, λοιπόν, ἀδίστακτα νὰ διατυπώσωμε τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ Σωκράτης, πηγαίνοντας πρὸς τὸ συμπόσιο, κι εὐνόητα ρεμβάζοντας — ἢ μᾶλλον στοχαζόμενος ὅλο κι ἐντατικώτερα — πάνω στὴν κατ' ἐξοχὴν θεότητα τοῦ κάθε συμποσίου²⁸, δηλαδή τὸν Ἑρωτα, αὐτὸν τὸν συντελεστή κάθε μείξεως καὶ κράσεως, κάθε «κρασιοῦ» (ὁ Σωκράτης ποὺ φαινομενικὰ μόνο εἶναι ὁ καλεσμένος τοῦ Ἀγάθωνος, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς ἀμφιτρύων, ποὺ θὰ προσφέρῃ τὸ ἀληθινὸ συμπόσιο: γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ προσκαλεῖ τὸν Ἀριστόδημο), νὰ διατυπώσωμε τὴν ὑπόθεση — ὅπως κάναμε ἤδη — ὅτι ἡ φιλοσοφική του ρέμβη, κορυφωμένη σὲ συγκέντρωση κι ἀποκαλυπτική ἐποπτεία, τοῦ ἐπιτρέπει νὰ μιλήσῃ μὲ τὸν Δαίμονα ποὺ τὸν κατοικεῖ καὶ τὸν ὁποῖο — ἐξιλεωνόμενος γιὰ τὴν προηγουμένη του ἀλαζονεία — θὰ παρουσιάσῃ τώρα, στὸ μυθικὸ μέρος τοῦ λόγου του, ὑπὸ τὴ μορφή τῆς Διοτίμας. Γιατὶ εἶναι τώρα ποὺ ἡ περίφημη σωκρατικὴ ταπεινοφροσύνη, ποῦχε μιὰ στιγμὴ λησμονηθῇ ἀπὸ τὸν ἴδιο, θὰ ἐμφανισθῇ καὶ πάλι σ' ὅλη της τὴν ἐνταση καὶ κρύφια λάμψη. Ἄν ὁ Σωκράτης ἔσπευσε, ἀκούγοντας τὴν πρόταση τοῦ Φαίδωνος καὶ τοῦ Ἑρυξίμαχου, νὰ διακηρύξῃ τὴν σοφία του στὰ ἐρωτικά, μολαταῦτα, ἀρχίζοντας — ἔπειτα ἀπὸ τὸν συντριπτικὸ διάλογο μὲ τὸν Ἀγάθωνα — τὸν καθ' ἑαυτό του λόγο, θὰ φροντίσῃ μὲ μιὰ ἀσύλληπτη ἐπιδεξιότητα ν' ἀποκρύψῃ²⁹ τὸ δαιμόνιό του, παρουσιάζοντάς το ὡς τὴν ἱέρεια³⁰ αὐτὴν ἀπὸ τὴν Μαντινεία, ποὺ τὸ ὄνομά της εἶναι Διοτίμα...

Μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς ὅτι, ἐνεργώντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ Σωκράτης ἀναζητᾷ ἓνα εἶδος ἐξιλασμοῦ, θὰ λέγαμε, γιὰ τὴν προηγουμένη του οἷηση καὶ ἀλαζονεία. Ἔτσι, ἀφοῦ συνέτριψε διαλεκτικὰ τὸν ὁμοφο Ἀγάθωνα, ποὺ ὁ ἀφιλοσόφητός του λόγος εἶχε συγκλονίσει, μὲ τὴν ἐκρηκτικὴ γοητεία τῆς μορφῆς του, τὴν φαντασία καὶ τὸ πνεῦμα τῶν συνδαιτυμόνων, ὁ μεγάλος ἐραστής-ἐρωτευμένος δείχνεται ὁ ταπεινότερος τῶν στοχαστῶν, κρυβόμενος πίσω ἀπὸ τὸ ὄνομα μιᾶς ξένης....

27. 177 d: οὐδὲν φημι ἄλλο ἐπίστασθαι ἢ τὰ ἐρωτικά.

28. Συνεπὴς ὡς πρὸς τὴν ἴδια του τὴ φύση, ποὺ εἶναι ἡ ἴδια ἡ συνέπεια-συνέχεια.

29. Ὁ μῦθος δὲν εἶναι, πράγματι, λόγος κατ' ἐξοχὴν κρυφίνους, λόγος π ρ ο σ ω π ι δ ο φ ὁ ρ ο ς ;

30. Ποῦ δὲν εἶναι, ὅπως εἶπαμε ἤδη, παρὰ ἡ ἱέρεια τοῦ μέσα του ναοῦ (ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνη τοῦ Ἀκραγαντίνου).

«Καὶ τώρα σὲ μὲν θὰ σ' ἀφήσω», (ἀποτείνεται στὸν ἤδη κατατροπωμένο Ἀγάθωνα), «τὴν δὲ θεωρίαν (λόγον) περὶ τοῦ Ἑρωτος, ποὺ ἤκουσα κάποτε ἀπὸ μίαν γυναῖκα τῆς Μαντινείας, τὴν Διοτίμα — ἦτο καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα πολλά, σοφὴ, καὶ κάποτε πρὸ τῆς ἐπιδημίας ἐπέτυχε διὰ τοὺς Ἀθηναίους, μὲ τὰς θυσίας ποὺ ἔκαμαν, δεκαετὴ ἀναβολὴν τῆς νόσου. Αὐτὴ ἐχρημάτισε καὶ δι' ἐμὲ διδάσκαλος εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ Ἑρωτος — τὴν θεωρίαν, λοιπὸν, ποὺ μοῦ ἀνέπτυσσε κάποι' ἐκείνη, θὰ προσπαθήσω ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅσων διεπιστώσαμεν ἐγὼ καὶ ὁ Ἀγάθων, νὰ σᾶς ἐκθέσω, μόνος μὲ τὰς δυνάμεις μου, ὅπως ἢμπορῶ. Φυσικὰ πρέπει, ὅπως καὶ σύ, Ἀγάθων, ὑπέδειξες, νὰ καθορίσω ὁ ἴδιος ὁ Ἑρως πρῶτα τί πρᾶγμα εἶναι καὶ ποία ἡ φύσις του, ἔπειτα τὴν δρᾶσιν του.

«Τὸ ἀπλούστερον λοιπὸν θὰ εἶναι, μοῦ φαίνεται, νὰ τὰ ἐκθέσω κατὰ τὸν τρόπον ποὺ μοῦ τ' ἀνέπτυσσε τότε ἡ ξένη, ἀπευθύνουσα πρὸς ἐμὲ ἐρωτήσεις. Διότι καὶ ἐγὼ τότε ἀναλόγους σχεδὸν ἀπόψεις ὑπεστήριζα ἀπέναντι ἐκείνης, καθὼς πρὸ ὀλίγου ἀπέναντί μου ὁ Ἀγάθων: ὅτι ὁ Ἑρως εἶναι θεὸς μέγας καὶ ὅτι ἀνήκει εἰς τὰ ὠραῖα. Καὶ ἐκείνη μὲ ἀντέκρουε μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ ἐγὼ τοῦτον ἀντέκρουσα³¹: ὅτι, δηλαδή, σύμφωνα, μὲ τὰ λεγόμενά μου, οὔτε ὠραῖος εἶναι ὁ Ἑρως, οὔτε ἀγαθός. «Τί εἶν' αὐτὸ ποὺ λέγεις, Διοτίμα;» ἀπήντησα ἐγὼ «ἄσχημος λοιπὸν εἶναι ὁ Ἑρως καὶ κακός;» «Μὴ βλασφημῆς», εἶπεν ἐκείνη. «ἢ μήπως νομίζεις πῶς ὅ,τι δὲν εἶναι ὠραῖον, εἶναι κατ' ἀνάγκην ἄσχημον;» «Καὶ βέβαιον». «Ὡστε καὶ ὅ,τι δὲν εἶναι σοφόν, εἶναι ἀνόητον; Δὲν ἔχεις προσέξει λοιπὸν ὅτι μεταξὺ σοφίας καὶ μωρίας (ἀμαθίας) ὑπάρχει ἓνα μέσον (μεταξύ)³²;» «Ποῖον εἶναι τοῦτο;» «Τὸ νὰ ἔχη κανεὶς παράστασιν ὀρθήν, χωρὶς νὰ ἢμπορῇ νὰ τὴν δικαιολογήσῃ» (τὸ ὀρθὰ δοξάζειν ἄνευ τοῦ ἔχειν λόγον δοῦναι). «Ἀγνοεῖς», εἶπεν, «ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτ' ἐπιστήμη (πῶς θὰ ἦτο δυνατόν ἄλλωστε νὰ εἶν' ἐπιστήμη ἓνα πρᾶγμα μὴ ἀποδεδειγμένον λογικῶς;) (ἄλογον;), οὔτε ἄγνοια (ἀφοῦ εὐστοχεῖ τῆς πραγματικότητος, πῶς

31. Ἀφοῦ τόσο ἀνελέητα συνέτριψε, ἀπὸ διαλεκτικῆς πλευρᾶς, τὸν ἀμφιτρυφόνά του, ὁ Σωκράτης — μὲ τὰ λόγια του αὐτὰ — εἶναι σὰν νὰ τὸν παρηγορῇ γιὰ τὴν πανωλεθρία του.

32. Μποροῦμε νὰ συναντήσωμε, στοὺς σωκρατικούς ἤδη διαλόγους, τὴν ἔννοια τοῦ μέσου καὶ τοῦ μεταξύ: Στὸν *Πρωταγόρα*, λόγου χάρι, βλέπομε τὸν Ἰππία νὰ προσπαθῇ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὸ τὸ μέσον ἀνάμεσα στὰ δύο ἄκρα ποὺ εἶναι ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πρωταγόρας (337 e - 338 a). Ἡ ἴδια ἔννοια τοῦ μέσου καὶ τοῦ μεταξύ βρίσκεται καὶ στὸν *Λύσιδα* (216 c - 221 c) καὶ στὸν *Εὐθύδημο* (306 b). — Ἡ ἰδέα ὁμως τοῦ μεταξύ δὲν ἀρχίζει νὰ διευρύνεται πραγματικὰ παρὰ κυρίως μὲ τὸν *Φαῖδωνα*, ὅπου πρόκειται γιὰ τὸ θέμα τῶν ἀντιθέτων. Τ' ἀντίθετα, ποὺ γεννιῶνται ἀπὸ τ' ἀντίθετα, συνεπάγονται ἀνάμεσά τους ἓνα μέσο μεταξύ τῶν δύο ἀντιθετικῶν κινήσεων (71 b: μεταξύ ... ἐναντίων ... δύο γενέσεις ... μείζονος γὰρ πράγματος καὶ ἐλάττονος μεταξύ αὐξήσεις καὶ φθίσεις). Τὸ μέσο-μεταξύ αὐτό, διαδραματίζοντας ρόλο δεσμοῦ, φέρνει σ' ἐπαφὴ τ' ἀντίθετα, πραγματοποιώντας ἓνα εἶδος ἐπικοινωνίας καὶ συνέχειας μεταξύ τῶν. — Στὴν *Πολιτείαν* ἔχομε ἓνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα μεταξύ, ὅχι μονάχα μὲ τὸ πρόβλημα τῆς δόξης, ποὺ εἶναι τὸ ἐνδιάμεσο μεταξύ τῆς ἄγνοιας καὶ τῆς τέλει γνώσης (*Πολιτεία* 479 d), ἀλλὰ κυρίως μὲ τὸν κόσμον τῶν μαθηματικῶν, κατώτερων νοητῶν, ἐνδιάμεσων μεταξύ τοῦ αἰσθητοῦ στοιχείου καὶ τῶν ἀνωτέρων νοητῶν ποὺ εἶναι οἱ Ἰδέες (*Πολιτεία* 511 d: μεταξύ τι δόξης τε καὶ νοῦ τὴν διάνοιαν οὖσαν). — Ἀλλὰ εἶναι στὸν *Φίληβο* ποὺ ἡ θεωρία τῶν μεταξύ παίρνει τὴν πλέον ἐναργεῆ μαθηματικὴ μορφή της, ἰδίως στὸ χωρίο 16 d/e, 17 a: ὁ Σωκράτης μᾶς λέει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐφαρμόζωμε στὴν πολλαπλότητα τὸ σχῆμα τοῦ ἀπείρου, προτοῦ συλλάβωμε τὸν τελικὸ ἀριθμὸ της, ἀριθμὸ ποὺ κεῖται ἀνάμεσα στὸ ἓνα καὶ στὸ ἄπειρον: τότε δ' ἤδη τὸ ἐν ἑκάστον τῶν πάντων εἰς τὸ ἄπειρον μεθέντα χαίρειν ἔαν (*Φίληβος* 16 d/e).

θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶναι ἄγνοια;) (τὸ γὰρ τοῦ ὄντος τυγχάνον πῶς ἂν εἶη ἀμαθία;). Εἶναι λοιπὸν τοῦ εἶδους αὐτοῦ προφανῶς ἡ ὀρθὴ παράστασις, κάτι μεταξὺ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς μωρίας» (ἔστι δὲ δήπου τοιοῦτον ἡ ὀρθὴ δόξα³³, μεταξὺ φρονήσεως καὶ ἀμαθίας). «Δίκαιον», τῆς λέγω, «ἔχεις». «Μὴ θέλεις λοιπὸν, σώνει καὶ καλά, ὅ,τι δὲν εἶναι ὠραῖον, νὰ εἶναι ἄσχημον, καὶ κακὸν ὅ,τι δὲν εἶναι ἀγαθόν. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Ἑρως· ἐφ' ὅσον μόνος σου ἀναγνωρίζεις πῶς δὲν εἶναι οὔτε καλὸς οὔτε ὠραῖος, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ νομίζης μ' αὐτὸ πῶς πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἶναι ἄσχημος καὶ κακός, καὶ ὅχι κάτι μεταξὺ», εἶπεν, «αὐτῶν τῶν δύο».

ΕΡΩΣ ΔΑΙΜΩΝ (Συμπόσιον 202 b-203 a)

«Ἐν τούτοις», εἶπα ἐγώ, «ἀναγνωρίζεται ἀπ' ὅλους ὅτι εἶναι μέγας θεός». «Ὁ λ ο υ ς ποίους ἐννοεῖς;» εἶπε· «τοὺς ἀγνοοῦντας ἢ τοὺς εἰδήμονας;»³⁴ «Ὁχι, ὅλους ἀνεξαιρέτως». Ἐκείνη τότε ἐγέλασε³⁵ καὶ εἶπε: «Μά, Σωκράτη, πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀναγνωρίζεται ὡς

33. Ἀκριβῶς ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τῆς *Πολιτείας* 479 d.

34. Κριτήριον τῆς ἀλήθειας δὲν εἶναι ὁ ἀριθμὸς ἢ ἡ ποσότητα τῶν πιστευόντων, ἀλλὰ ἡ ποιότητα καὶ μόνο. Ὅπως λέει ὁ Ἡράκλειτος, «γὰρ μένα ἕνας καλὸς ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ δεκάδες χιλιάδες μὴ καλούς». Ἐχομε νὰ κάνωμε ἐδῶ μὲ τὴν ἴδια περίπου κριτικὴ τῆς προκατάληψης, πού θὰ διατυπώσῃ στὸν 17^ο αἰῶνα ὁ Descartes στὸν *Λόγο περὶ τῆς Μεθόδου*.

35. Αὐτὸ τὸ γέλιο, μπρὸς στὴν μακάρια ἀφέλεια τοῦ μὴ μεμνημένου ἀκόμη, θυμίζει τὸ ἀνάλογο πού περιγράφει ὁ Nietzsche στὸ *Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας* (κεφάλαιον: «Ἡ σιωπηλότερη ὥρα»). Ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ καταποντισμένου σ' ἑκσταση Σωκράτη, ἔτσι κι ἐδῶ ἡ ἀνυποψίαστη γιὰ τοὺς κοινούς θνητοὺς θεότητα — αὐτὴ πού ὁ Ζαρατούστρας ἀποκαλεῖ τὴν «ὀργίλη» ἢ «τρομερὴ» «ἀρχόντισσά» του — ἀκούγεται νὰ μιλή μεσα στὴν σιωπηλότερη, ἐκστασιακώτερη ὥρα: «Χθές, πρὸς τὸ βράδυ, μοῦ μίλησε ἡ σ ι ω π η λ ὀ τ ε ρ ῆ ὥ ρ α μ ο υ: νὰ ποιοὶ εἶναι τ' ὄνομα τῆς τρομερῆς ἀρχόντισσάς μου». Μὲ συγκλονιστικὴ ποιητικότητα ὁ Nietzsche μᾶς περιγράφει ἐδῶ τὴν τέλεια ὥρα καὶ στιγμὴ τῆς ἀποκάλυψης. Μιὰ ὥρα καὶ στιγμὴ ἀβυσσαλέα ἐμπνευστικὴ κι ἀποκαλύπτρια, πού μέσ' ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς ἐγείρεται ἀκάθεκτος ὁ φωτοδότης Λόγος. Ὁ Λόγος κεραστής τῶν πιὸ μεγάλων μυστικῶν τῆς Ὑπαρξης: «Τὰ σιωπηλότερα λόγια εἶναι ἐκεῖνα, πού φέρνουν τὴν καταιγίδα. Οἱ σκέψεις πού ἔρχονται μὲ πόδια περιστεριῶν, αὐτὲς κυβερνοῦν τὸν κόσμον. — Ὡ Ζαρατούστρα, πρέπει νὰ πορεύεσαι σὰν ἕνας ἴσκιος τῶν ὧσων πρέπει νάρθουν στὸ μέλλον: ἔτσι θὰ προστάζης καὶ προστάζοντας θὰ πηγαίνης μπροστά. — Κι ἐγὼ ἀποκρίθηκα: Ντρέπομαι. — Τότε μοῦ εἶπε πάλι χωρὶς φωνή: Πρέπει νὰ γίνης ἀκόμα παιδί καὶ δίχως ντροπὴ. — Ἐχεις ἀκόμα τὴν ὑπερηφάνειαν τῆς νεότητος, ἀργὰ ἔγινες νέος: ὅμως ὅποιος θέλει νὰ γίνῃ παιδί, πρέπει νὰ ὑπερνικήσῃ τὴ νεότητά του. — Κι ὥρα πολλὴν ἔμεινα συλλογισμένος κι ἔτρεμα. Ὅμως στὸ τέλος εἶπα: Δὲν θέλω. — Τότε ἕνα γέλιο ξέσπασε γύρω μου. Ἀλλοίμονο, πῶς τὸ γέλιο ἐκεῖνο σπάραξε τὰ σπλάχνα μου καὶ μοῦ ξέσχισε τὴν καρδιά! — Καὶ μοῦ εἶπε ἐκείνη γιὰ τελευταία φορά: Ὡ Ζαρατούστρα, οἱ καρποὶ σου εἶναι ὠριμοί, ὅμως ἐσύ δὲν εἶσαι ἀκόμα ὠριμος γιὰ τοὺς καρπούς σου! — Πρέπει λοιπὸν νὰ γυρίσης πάλι στὴ μοναξιά: γιὰτὶ ὀφείλεις ἀκόμα νὰ μαλακώσης. — Κι ἀφοῦ ξαναγέλασε, χάθηκε: ἔπειτα ὅλα σώπασαν γύρω μου μὲ μιὰ διπλὴ, θαρρεῖς, σιωπὴ. Ἐγὼ ὅμως κοιτόμουν καταγῆς κι ὁ ἰδρὼς ἔτρεχε ἀπ' τὰ μέλη μου» (Ἡ σιωπηλότερη ὥρα, σελ. 198 - 199). Ἀς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι καὶ στίς δύο περιπτώσεις — καὶ τοῦ Σωκράτη καὶ τοῦ Ζαρατούστρα — ἐπιτελεῖται ὁ πιὸ αὐτούσια αὐθεντικὸς διάλογος τῆς ψυχῆς μὲ τὸν

μέγας θεός απ' αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἀρνοῦνται κἄν πῶς εἶναι θεός ;» «Ποῖοι αὐτοί ;» εἶπα ἐγώ. «Ἕνας», εἶπε, «σύ, δεύτερον ἐγώ». Καί ἐγὼ τῆς εἶπα· «Πῶς βεβαιώνεις αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ;» «Ἀπλούστατα», εἶπε. «Ἀπάντησέ μου: δὲν παραδέχεσαι ὅτι ὅλοι οἱ θεοὶ εἶναι εὐδαίμονες καὶ ὡραῖοι, ἢ θὰ ἔφθανες νὰ ἰσχυρισθῇς περὶ οἴουδ' ἑποῦ ἐκ τῶν θεῶν, ὅτι δὲν εἶναι ὡραῖος καὶ εὐδαίμων ;».

«Μὰ τὸν θεόν», εἶπα, «ἐγὼ πάντως ὄχι». «Εὐδαίμονας δὲ ὀνομάζεις βέβαια ὅσους ἔχουν τ' ἀγαθὰ καὶ τὰ ὡραῖα· ἢ ὄχι ;» «Φυσικῶς». «Ἐν τούτοις ἔχεις ἀναγνωρίσει ὅτι ὁ Ἔρως ἀπὸ ἑλλειψιν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ὡραίων ποθεῖ ἀκριβῶς αὐτὰ ποὺ τοῦ λείπουν». «Τὸ ἔχω πράγματι παραδεχθῇ». «Τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι θεός ὁ στερούμενος τῶν ὡραίων καὶ τῶν ἀγαθῶν ;» «Ἀποκλείεται. ἔτσι τουλάχιστον φαίνεται». «Βλέπεις, λοιπόν, ὅτι καὶ σὺ δὲν θεωρεῖς θεὸν τὸν Ἔρωτα ;»

«Ἀλλὰ τότε», εἶπα, «τί νὰ εἶναι ὁ Ἔρως; θνητός ;» «Κάθε ἄλλο». «Μὰ τότε τί ;» «Ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα παραδείγματα», εἶπε. «κάτι μετὰ τὸ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου». «Δηλαδή, Διοτίμα, τί ;» «Δαίμων μέγας, Σωκράτη. Ἄλλωστε κάθε τι δαιμονικὸν εὐρίσκεται μετὰ τὸ θεοῦ καὶ θνητοῦ». «Καὶ ποία εἶναι», εἶπα ἐγώ, «ἡ δρᾶσις του ;» «Νὰ μεταφράζῃ καὶ νὰ μεταβιβάζῃ εἰς τοὺς θεοὺς τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐκ τῶν θεῶν, ἐκείνων μὲν τὰς προσευχὰς καὶ τὰς θυσίας, τούτων δὲ τὰς προσταγὰς καὶ τὰς ἀνταποδόσεις. Εἰς τὸ μέσον δὲ τῶν δύο ὅπως εὐρίσκεται, γεμίζει τὸ κενόν, ὥστε τὸ σύμπαν νὰ ἔχῃ συνοχὴν ἐσωτερικὴν (ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὐτῷ ξυνδεδέσθαι)³⁶. Διὰ μέσου τούτου προβαίνει εἰς τὸ ἔργον τῆς καὶ ἡ μαντικὴ ὁλόκληρος καὶ τῶν ἱερέων ἡ τέχνη ἡ σχετικὴ μὲ τὰς θυσίας καὶ τὰς μυσταγωγίας καὶ τὰς ἐπιδάς, καὶ γενικῶς μὲ τὴν μαγείαν καὶ τὴν γοητείαν³⁷. Τὸ θεῖον μὲ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔρχεται εἰς ἄμεσον συγχρωτισμόν, ἀλλὰ

ἑαυτὴν τῆς (τὸν μείζονα ἑαυτὴν τῆς, ποὺ ὀνομάσαμε «ὀργίλη» ἢ «τρομερὴ ἀρχόντισσα», στὴν περίπτωσιν τοῦ Nietzsche, καὶ Διοτίμα ἢ ἀποκαλυπτικὸ δαιμόνιο, στὴν περίπτωσιν τοῦ γιοῦ τοῦ Σωφρονίσκου) : Ὁ αὐτοψυχικὸς διάλογος — μέσα στὴ σιωπηλότερη ὥρα καὶ στιγμὴ, τὴν ἔκστασιν —, ποὺ ὁ πλατωνικὸς Θεαίτητος ὀνομάζει σκέψη, φιλοσοφικὴ στοχαστικότης, καὶ ποὺ πηγὴ καὶ οὐσία τῆς εἶναι τὸ «ἀπορεῖν» (ἀρχὴ πάσης φιλοσοφίας, κατὰ τὸν Πλάτωνα). Καὶ βλέπομε, στὸ μέρος ἀκριβῶς αὐτὸ τοῦ Συμποσίου, τὸν Σωκράτη, μπρὸς στίς ἀλλεπάλληλες τοῦ δαίμονά του ἀποκαλύψεις, νὰ πέφτῃ ἀπὸ ἐκπληξῆς ἐκπληξῆς.

36. Εἶναι αὐτὸ ποὺ ὁ Πλάτων ἀποκαλεῖ στὸν *Τίμαιον*, *δεσμὸν συναγωγόν*, καὶ ποὺ ὁ Nietzsche ὑμνεῖ, στὸ *Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας*, μ' ἐντασιν ἐρωτικὴ παράφορη, στὸ μεθυσμένο του ἄσμα ἁσμάτων: Οἱ ἑπτὰ σφραγίδες (ἢ: τὸ τραγούδι τοῦ Ναὶ καὶ τοῦ Ἀμήν, τραγούδι, ποὺ ἀπ' τὴν πρώτη λέξη του μιλεῖ ἀκριβῶς γιὰ πνεῦμα μαντικόν, γιὰ μάντη): «Ἄν εἶμαι μάντης καὶ γεμᾶτος ἀπὸ τὸ μαντικὸ ἐκεῖνο πνεῦμα, ποὺ περπατεῖ σὲ μιὰ ψηλὴν ὀροσειρά, ἀνάμεσα σὲ δύο θάλασσες — ἀνάμεσα παρελθόντος καὶ μέλλοντος — «Ἄν ἦπια ποτέ, ρουφώντας στὰ γεμᾶτα, ἀπὸ τὸν ξέχειλον ἀμφορέα τῶν ἀρωμάτων καὶ τῶν ἐνώσεων, ποὺ ὅλα τὰ πράγματα εἶναι καλὰ ἀνακατεμένα — ἂν ἔσμιξε ποτὲ τὸ χέρι μου τὸ ἀπώτατο μὲ τὸ πλησιέστατο, τὴ φωτιὰ μὲ τὸ πνεῦμα, τὴ χαρὰ μὲ τὸν πόνο, τὸ κάκιστο μὲ τὸ κάλλιστο — ἂν εἶμαι κι' ἐγὼ ὁ ἴδιος ἕνας κόκκος ἀπὸ τὸ σωτήριον ἐκεῖνο ἄλας, ποὺ κάνει ὅλα τὰ πράγματα ν' ἀνακατεύονται καλὰ στὸν ἀμφορέα τῶν ἐνώσεων — γιὰτὶ ὑπάρχει ἕνα ἄλας, ποὺ σμίγει τὸ καλὸ μὲ τὸ κακό· καὶ τὸ κάκιστον ἀκόμα εἶναι ἄξιο νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ μῦρον καὶ γιὰ τὸ τελευταῖον ἀφρισμένο ἐκχείλισμα» (*Τάδε ἔφη Ζαρατούστρας*, σελ. 308).

37. Ὅπως παρατηρεῖ εὐστοχα ὁ Συκουτρῆς: «Καὶ ὁ Σωκράτης πολλάκις ἐμφανίζεται κατέχων δυνάμεις καὶ μέσα μαγικά (*Χαρμίδης*, 155 e - 157 c, 176 b, *Μένων* 80 a, *Φαίδων* 77 e). Εἶναι καὶ αὐτὸς δαίμων ἢ δαιμόνιος. Καὶ μήπως δαιμονία δὲν εἶναι ἡ δύναμις τοῦ ἔρωτος, ποὺ ἐξασκεῖ εἰς τοὺς νέους ;» (Πρβλ. 203 d) (σελ. 138, ὑπόσημ. 2).

διὰ τῆς μεσολαβήσεως τούτου συντελεῖται ὁποιαδήποτε ἐπικοινωνία καὶ συνομιλία θεῶν καὶ ἀνθρώπων³⁸, εἴτε κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν εἴτε εἰς τὸν ὕπνον των. Ὅστις εἰς αὐτὰ τὰ ζητήματα εἶν' ἐμπειρος, εἶν' ἓνας ἄνθρωπος δαιμόνιος³⁹ ἐνῶ ὅστις εἶναι εἰς ἄλλα πράγματα σοφός, εἰς ἐπιστήμην π.χ. ἡ χειρωνακτικὴν ἐργασίαν (*ἡ περὶ τέχνας ἢ χειρουργίας τινάς*), εἶν' ἓνας βάνουσος. Οἱ δαίμονες λοιπὸν αὐτοὶ εἶναι πολυάριθμοι καὶ διαφόρων εἰδῶν. ἓνας ἐξ αὐτῶν εἶναι καὶ ὁ Ἑρως».

ΕΡΩΤΟΣ ΓΟΝΑΙ (*Συμπόσιον* 203 b-203 c)

Μὲ τὴν ἐπόμενη ἐρώτηση τοῦ Σωκράτη: «πατέρα καὶ μητέρα ποῖον ἔχει;», φθάνομε στὸν ἄκρως βαρυσήμαντο μῦθο τῆς γέννησης τοῦ Ἑρωτος, ποὺ διαδραματίζει, ὡς πρὸς τὸ πρῶτο — τὸ διαλεκτικὸ — μέρος τοῦ σωκρατικοῦ λόγου, τὸν ἴδιο ρόλο μ' ἐκεῖνον τοῦ μύθου τοῦ σπηλαίου σὲ σχέση μετὰ τὸ λογικο-διαλεκτικὸ σχῆμα τῆς ὀντολογικῆς γραμμῆς τοῦ ἔκτου βιβλίου τῆς *Πολιτείας*: ὅχι μόνον ἐπενδύει μὲ μυθικὸ — μὲ μαγικὸ — χιτῶνα τὸν λόγο τὸν διαλεκτικὸ τῶν ἐρωταποκρίσεων, ἀλλὰ κι ἀνυπολόγιστα τὸν συμπληρώνει, παρουσιάζοντας ὡς πηγὴ γενέτειρα τοῦ Ἑρωτος, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ Στέρηση-Πενία, ποὺ ἤδη μᾶς ἐγνώρισε ἡ Διαλεκτικὴ, καὶ τὴν ἄλλη ὑφή-διά-

38. Ἀποκαλυπτικὰ ὁ Nietzsche, στὸ *Ecce Homo*, περιγράφει τὴν ἐπικοινωνία - συνομιλία αὐτῇ θεῶν καὶ ἀνθρώπων μέσα στὴ στιγμή τῆς ἑκστασης — τῆς ἐμπνευσης τῆς πιὸ ἐξωχρονικῆς ἐκστασιακῆς: «— Ἐχει κανεῖς, κατὰ τὸ τέλος τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, μιὰ σαφῆ ἀντίληψη ἐκείνου, ποὺ οἱ ποιηταὶ τῶν μεγάλων ἐποχῶν ὠνόμασαν ἔ μ π ν ε υ σ η; Ἄν ὅχι, εἶμαι πρόθυμος νὰ τὸ ἐξηγήσω ἐδῶ. Μ' ἓνα ἐλάχιστο ὑπόλειμμα προλήψεων μέσα του, μόλις θὰ μπορούσε στὴν πραγματικότητα ν' ἀποκρούσει κανεῖς τὴ γνώμη πὼς εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐ ν σ ἄ ρ κ ω σ ι ς, ὁ δ ι ε ρ μ η ν ε ὕ ς, τὸ μ ἔ ν τ ι ο ὕ μ ὑ π ε ρ τ ἄ τ ω ν δ υ ν ἄ μ ε ω ν. Ἡ ἐννοια τῆς ἀποκαλύψεως στὴν ἐκδοχὴ τοῦ ὅτι ξαφνικὰ κάτι γίνεται ὁρατὸ καὶ ἀκουστὸ μὲ μιὰν ἀνέκφραστην ἀκρίβεια καὶ λεπτότητα, κάτι ποὺ συγκλονίζει καὶ ἀναστατώνει ὡς τὰ μυχιαίτατα, εἶναι ἡ ἀπλὴ περιγραφή τῆς πραγματικότητος. Ἀκούει κανεῖς καὶ δὲν ζητᾷ· παίρνει καὶ δὲν ρωτᾷ ποιὸς τοῦ δίνει. Σὰν ἀστραπὴ ἀναλάμπει μιὰ ἰδέα, μὲ ἀναγκαιότητα, χωρὶς δισταγμὸ στὴ μορφή — δὲν ἔκανα ποτέ μου ἐκλογή. Μιὰ γ ο η τ ε ῖ α, τῆς ὁποίας ἡ τεράστια ἐντασις ξεσπᾷ κάποτε σ' ἓνα χεῖμαρρο δακρύων, ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς ὁποίας τὸ βῆμα πότε ἐπιταχύνεται καὶ πότε γίνεται ἄργον· μιὰ ὀλοκληρωτικὴ μεταρσίωσις, μὲ μιὰ διακριτικώτατη συναίσθησι ἀπείρων λεπτῶν φρικιάσεων καὶ συγκλονισμῶν, ποὺ φθάνουν μέχρι τῶν δακτύλων τῶν κάτω ἄκρων· ἓνα βάθος εὐδαιμονίας, ποὺ μέσα σ' αὐτὸ ὁ ὑπέρτατος πόνος καὶ ἡ φρίκη δὲν ἐνεργοῦν ὡς ἀντίδρασις, ἀλλὰ σὰν κάτι ὑποχρεωτικὸ, ἀπαραίτητο, σὰν μιὰ ἀ ν α γ κ α ῖ α ἀπόχρωσις ἀνάμεσα σὲ μιὰ τέτοια φωτοπλημμύρα· ἓνα ἐνστικτο ρυθμικῶν συνθηκῶν, ποὺ περιλαμβάνει εὐρεῖς κόσμους μορφῶν — τὸ μᾶκρος, ἡ ἀνάγκη ἑνὸς ὑπερεκτεταμένου ρυθμοῦ, εἶναι σχεδὸν τὸ μέτρον τῆς δυνάμεως τῆς ἐμπνεύσεως, ἓνα εἶδος ἀντισταθμίσεως ἐναντίον τῆς πιέσεως καὶ τῆς ἐντατικότητός της... Καὶ ὅλ' αὐτὰ συμβαίνουν ἐντελῶς ἀθέλητα, σὰν ἓνα ξέσπασμα αἰσθήματος ἐλευθερίας, ἀπαραιτήτου δυνάμεως, θ ε ι ὀ τ η τ ο ς...».

39. Βλ. *Κρατύλος* 398 c: *Ταύτη οὖν τίθεται καὶ ἐγὼ πάντ' ἄνδρα, ὅς ἂν ἀγαθὸς ᾗ, δαιμόνιον εἶναι καὶ ζῶντα καὶ τελευτήσαντα, καὶ ὀρθῶς δαίμονα καλεῖσθαι. Τέτοιος, κατὰ πρῶτο λόγο, εἶναι ὁ Σωκράτης.*

σταση, τὸν ἄλλο πόλο : τὴν ὑπερπληρότητα καὶ ὑπεραφθονία τὴν ὑπαρξιακή, ποὺ ὀνομάζει Πόρο.

Ἀλλά, πρὶν προχωρήσωμε στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀκρογωνιαίου μύθου αὐτοῦ, ἅς ἀκολουθήσωμε τὸ κείμενο :

«Αὐτὸ» (τὸ πρόβλημα τῶν γονέων τοῦ Ἔρωτος), εἶπε ἡ Διοτίμα, «εἶναι μιὰ ἱστορία ἀρκετὰ μεγάλη, ἀλλὰ θὰ σοῦ τὴν διηγηθῶ. Τὸν καιρὸν λοιπὸν ποὺ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἡ Ἀφροδίτη, οἱ θεοὶ εἶχαν τραπέζι, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ τῆς Μήτιδος ὁ υἱὸς ὁ Πόρος. Ὄταν ἀπόφαγαν, ἦλθεν ἡ Πενία νὰ ἐπαιτήσῃ, ὅπως ἦτο φυσικὸν εἰς μίαν τόσον μεγάλην διασκέδασιν· ἐστέκετο λοιπὸν ἐκεῖ πρὸς τὴν εἴσοδον. Ὁ Πόρος τότε μεθυσμένος ἀπὸ τὸ νέκταρ (κρασί δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη) κατέβη εἰς τοῦ Διὸς τὸν κῆπον καὶ βαρὺς ὅπως ἦτο, ἔπεσε καὶ ἀπεκοιμήθη. Ἡ Πενία τότε συνέλαβε μέσα εἰς τὴν ἀπορίαν της⁴⁰ τὸ σχέδιον ν' ἀποκτήσῃ παιδί ἀπὸ τὸν Πόρον⁴¹. Πηγαίνει λοιπὸν καὶ πλαγιάζει κοντά του· ἔτσι ἀπέκτησε τὸν Ἔρωτα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐγένετο ὁ Ἔρως τῆς Ἀφροδίτης συνοδὸς καὶ ὑπέρτης (ἀκόλουθος καὶ θεράπων), ἐπειδὴ ἐγεννήθη εἰς τὰ γενέθλιά της καὶ συγχρόνως ἐπειδὴ ἐμφύτως εἶν' ἐρωτευμένος μὲ τὸ ὥραϊον, ἡ δὲ Ἀφροδίτη εἶναι ὥραία»⁴².

Ἄς προσπαθήσωμε τώρα νὰ ἐρμηνεύσωμε τὸν μῦθο, τὸ παραμῦθι αὐτό, ποὺ ἀντίθετα μὲ τὰ κοινὰ τὰ παραμῦθια καὶ τοὺς μύθους, ἀντὶ νὰ νανουρίζῃ καὶ ν' ἀποκοιμίζῃ, ἀντίθετα ἀφυπνίζει τὴν αἰώνια κοιμωμένη, τὴ Συνείδηση. Μᾶς λέει πὼς ὁ Ἔρως εἶναι ὁ γιὸς τῆς Πενίας καὶ τοῦ Πόρου, δηλαδὴ τῆς στέρησης καὶ τῆς ἀφθονίας (τῆς ὕλικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς). Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ Ἔρως πηγάζει ἀπὸ τὴν ἔλλειψη (τῆς ὁποίας ἔχει φυσικὰ συνείδηση) : ὅσο περισσότερο στερούμεθα κάτι, τόσο καὶ σφοδρότερα τὸ ἐπιθυμοῦμε. Ἡ ἰνδικὴ θεοσοφία φέρνει ὡς παράδειγμα τὴν περίπτωσιν αὐτοῦ ποὺ πνίγεται. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ποὺ ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἦταν γεμάτη ἀπὸ λογῆς-λογῆς μικροέρωτες κι ἐπιθυμίες (καθὼς ἐπίσης κι ἀπὸ οὐκ ὀλίγη ἀδιαφορία), πλημμυρίζει τότε διὰ μιᾶς ἀπὸ τὴν πιὸ τρομακτικὴ ἔντασιν πό-

40. Πόση εὐτυχία θὰ αἰσθανόταν, στὴν ἀπερίγραπτη ἀνακούφισή του, ἐκεῖνος ποὺ, βασανιζόμενος φρικτὰ ὡς τότε ἀπὸ τὸ τί νὰ ἐκλέξῃ, πειθόταν ξαφνικὰ πὼς ἓνα καὶ μοναδικὸ ὑπῆρχε ἐκεῖ μπροστά του — καὶ τίποτε ἄλλο. Ποὺ κινδύνευε νὰ τὸ χάσῃ, ἐκλέγοντας κάτι ἄλλο, φανταστικὸ κι ἀφάνταστα κατώτερο ἢ ἀνύπαρκτο. Ἀσύγκριτα ζωοδότρα ἡ πνοή σου, Πενία, μητέρα τῆς αἴσθησιν τοῦ Ἔρωτος, τοῦ Πέρατος, τοῦ Πόρου!

41. Δὲν συμφωνοῦμε μὲ τὸν Συκουτρῆ, ὅταν ἰσχυρίζεται (σελ. 140, ὑπόσημ. 3) ὅτι ὁ Πόρος εἶναι ἀποκλειστικὰ ἡ «προσωποποίησης τῆς ἐπινοίας καὶ τοῦ μέσου πρὸς λύσιν μιᾶς δυσκολίας ἢ ἱκανοποίησης μιᾶς ἀνάγκης, ὅχι τῆς ιδιότητος ἐκείνης, δυνάμει τῆς ὁποίας εὐρίσκεται τὸ μέσον, ἀλλὰ αὐτῆς ταύτης τῆς εὐρέσεως, ὡς πράξεως, ἢ αὐτοῦ τοῦ μέσου. Ἐντεῦθεν ἡ σημασία τῶν λέξεων ἐ π ο ρ ί α (ποὺ εἶναι κάτι διάφορον τοῦ π λ ο ὕ τ ο υ) καὶ ἀ π ο ρ ί α». Κατὰ τὴ γνώμη μας, ὁ Πόρος, ὡς ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπινοητικότητα, εἶναι ἀκριβῶς ὁ πλοῦτος ὁ ὑπαρξιακὸς ὁ ἴδιος.

42. Διὸ δὴ καὶ τῆς Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ θεράπων γέγονεν ὁ Ἔρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις καὶ ἅμα φύσει ἐραστής ὢν περὶ τὸ καλὸν καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὐσης (203 c). Θαυμαστὰ ὥραία — κι ἀπὸ ἄποψη ἀκόμα ὕφους — ἡ φράσις αὐτὴ τοῦ Συμποσίου (ἐξαίσιος ὁ ἐλιγμὸς τοῦ τέλους της!).

θου γιὰ ἓνα καὶ μόνο πρᾶγμα: γιὰ τὸν ἀέρα ποὺ στερεῖται. Ὅλοι οἱ ἄλλοι μικροπόθοι σβήνουν, ἀπότομα ἀπορροφοῦνται μέσα στὸν μοναδικὸν ἔρωτα καὶ πόθο τοῦ ἀέρα. Ὁ Ἔρως λοιπόν, ὡς τέκνο τῆς Πενίας, πηγάζει ἀπὸ τὴ στέρηση καὶ τείνει πρὸς τὸ διαμετρικὰ ἀντίθετό της: τὴν ἀφθονία, τὸν Πόρο. Καὶ τείνοντας ἀέναα πρὸς αὐτόν, ὁ Ἔρως διαρκῶς στρέφει τὰ νῶτα στὴν Πενία, τὴν ἀποφεύγει, τὴ μισεῖ. Ὁ Ἔρως, γιὸς τῆς Πενίας, εἶναι στὴν πραγματικότητα μῖσος τῆς Πενίας κι ἔρως ἀποκλειστικὰ τοῦ Πόρου.

Ἀλλὰ ἡ Πενία, ὡς τέλεια στέρηση-ἔλλειψη-ἐνδεια, τί ἄλλο εἶναι κατὰ βάθος παρὰ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ Χώρα τοῦ *Τιμαίου*, ἡ τὸ ἀπόλυτο κενὸ τοῦ προκοσμικοῦ διπλοῦ χάους τοῦ Ἀναξαγόρα — ἐνῶ ὁ Πόρος, ἀντιθέτως, ὡς τέλεια ὑπερπληρότητα ὑπαρξιακὴ ἢ μορφικὴ⁴³, ἀποδεικνύεται κατ' οὐσίαν τὸ συνώνυμο τοῦ παντελῶς ὄντος τοῦ *Σοφιστοῦ* ἢ τοῦ Νοῦ τοῦ *Τιμαίου* (ἢ ἀκόμη τοῦ κοσμοποιοῦ Σπέρματος-Νοῦ τοῦ Ἀναξαγόρα)⁴⁴.

Θὰ λέγαμε, λοιπόν, ὅτι ὁ Ἔρως, ποὺ ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Πενίας-Χώρας, εἶναι μῖσος τοῦ Κενοῦ ἢ Χάους τοῦ προκοσμικοῦ, ὡς ἀπείρως μεγάλου τῆς *μανώσεως*-διαστολῆς (δηλαδὴ τῆς Χώρας ἢ Πενίας), καὶ εἶναι ἀντίθετα ἔρως τοῦ ἀπόλυτα συμπυκνωμένου μορφικά, τοῦ σπερματικοῦ Πληρώματος τῶν ὄντων, μὲ ἄλλα λόγια τοῦ Πόρου-Σπόρου:

Πενία ἢ Χώρα → Ἔρως → Πόρος-Σπόρος (Σπέρμα)

Πενία ἢ Χώρα ← Μῖσος ← Πόρος-Σπόρος (Σπέρμα)

Τὸ συνδετικὸ ρεῦμα, ποὺ εἶναι ὁ Ἔρως, ἔχει ὡς ἀφετηρία του τὴ Χώρα, ἐνῶ τὸ διαιρετικὸ, ποὺ εἶναι τὸ Μῖσος, ἀφετηρία καὶ ἀρχὴ ἔχει τὸν Πόρο ἢ Σπέρμα⁴⁵.

43. Ὀλόκληρη ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία, ὡς ὁλοκληρωτικὴ θεωρία τῶν Ἰδεῶν-Μορφῶν, μᾶς δείχνει ὅτι μόνο ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει μορφή ὑπάρχει καὶ ὑπαρξη.

44. Ὁ μῦθος τῆς γεννήσεως τοῦ Ἑρωτος μᾶς περιγράφει κατὰ βάθος (μὲ τὴν *ξυνοουσίαν* τῆς Πενίας καὶ τοῦ Πόρου), τὴ σύμμιξη τοῦ προκοσμικοῦ Χάους (δηλαδὴ τῆς Χώρας) μὲ τὸ πλήρωμα τῶν Μορφῶν: μὲ ἄλλα λόγια, μὲ τὸ παντελῶς ὄν τοῦ *Σοφιστοῦ* ἢ τὸν κοσμοποιὸ Νοῦ τοῦ Ἀναξαγόρα καὶ τοῦ *Τιμαίου*. Ἐχομε νὰ κάνουμε μὲ μιὰ ἀληθινὴ κοσμογονία, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ κλαζομένου Προσωκρατικοῦ ἢ τοῦ πυθαγόρειου ἀστρονόμου, τοῦ *Τιμαίου*. Ὁ Ἔρως ἀνατέλλει ταυτόχρονα μὲ τὸν Κόσμο καὶ τὸν Χρόνο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ὁ πρεσβύτερος τῶν θεῶν, ὅπως τὸν χαρακτηρίζει στὸν λόγο του ὁ Φαῖδρος, ἐπικαλούμενος τὸν προσωκρατικὸ Παρμενίδη: *πρώτιστον μὲν ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων* (ὁ γιὸς τῆς Μήτιδος, ὁ Πόρος, τὸν Ἑρωτα πρῶτα-πρῶτα *μητίσατο*). Πρεσβύτατος θεὸς — ἢ μᾶλλον δαίμων — ὁ Ἔρως, ποὺ ἀναβλύζει μέσα ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς Πενίας-Χώρας καὶ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρεσβύτατη ὄντοτητα, τὸ τέλος κάθε κοσμικότητος. Ἀλλὰ ταυτόχρονα νεώτατος ὁ Ἔρως (ὅπως τὸν θέλει ὁ λόγος τοῦ Ἀγάθωνος, χωρὶς ὅμως νὰ μπορῇ νὰ τὸ τεκμηριώσῃ φιλοσοφικά), ὡς συντελεστής ἀκριβῶς τῆς γέννησης, δηλαδὴ τῆς *πιο νέας* στιγμῆς πάντων τῶν ὄντων.

45. Μελετώντας τὰ ἐλάχιστα ἀποσπάσματα τοῦ Ἀναξαγόρα, ποὺ μᾶς ἔχουν διασωθῇ, διαπιστώνομε ὅτι πρὶν ἀπὸ τὴ σύσταση τοῦ Κόσμου ἔχομε νὰ κάνουμε μ' ἓνα διπλὸ ἄπειρο: τὸ ἀπείρως μικρὸ καὶ τὸ ἀπείρως μεγάλο. Τὸ πρῶτο εἶναι τὸ Σπέρμα, μέσα στὸ ὁποῖο

Καταλαβαίνουμε λοιπόν γιατί, όταν αγγίζουμε τὸ Σπέρμα (ἢ Πόρο), βρίσκóμαστε κιόλας στὸ σημεῖο ἀπ' ὅπου ξεκινάει τὸ ρεῦμα τοῦ Μίσους. Ὅπως μᾶς τὸ δείχνει στὸ κοσμογονικὸ τοῦ ποίημα ὁ Ἐμπεδοκλῆς⁴⁶, τὴ στιγμή πού

ἔχουν ἀφάνταστα συμπυκνωθῇ ὅλα τὰ προκοσμικὰ *χρήματα*. Τὸ δεύτερο, τὸ ἀπόλυτο Κενό, πὸ δημιουργεῖται μὲ τὴν ἀποχώρηση ὅλων τῶν *χρημάτων*, πὸ ἐκτείνονταν κάποτε μέσα στὸν χῶρο του: ἀφήνοντας τώρα τὸν Χῶρο ἐλεύθερο, γιὰ νὰ συσσωρευθοῦν ὅλα μαζί μέσα στὸ Σπέρμα. Γι' αὐτὸ δίκαια θ' ἀποκαλούσαμε τὸ ἀπείρως μεγάλο: Κενὸ ἢ Χώρα, σύμφωνα μὲ τὴν ἔκφραση τοῦ Πλάτωνος στὸν *Τίμαιον*. Ἐχομε τὴν ὑπόνοια ὅτι αὐτὸ πὸ ὁ Ἀναξαγόρας περιγράφει ὡς τὴν προκοσμικὴ κατάσταση τοῦ Χάους, δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα παρὰ ἡ εἰκόνα πὸ παρουσιάζει τὸ σῶμα τοῦ Κόσμου, ὅταν ὁ κυβερνήτης καὶ δημιουργὸς του, ὁ Νοῦς, ἔχει ἀποτραβηχθῇ ἀπ' τὸ πηδάλιο τοῦ Κοσμικοῦ Πλοίου. Ὅπως μᾶς ἀποκαλύπτει ὁ μυστηριώδης μῦθος τοῦ *Πολιτικοῦ*, κάθε φορὰ πὸ ὁ κοσμοποιὸς Νοῦς, ἀπὸ ἐνυπάρχων στὸ Σύμπαν καθίσταται ὑπερβατικός, ὡς πρὸς αὐτό, τὸ κοσμικὸ σῶμα ὑφίσταται τὴν ἴδια τύχη πὸ ἔχει ἓνα πλοῖο, τὸ ὁποῖο ὁ *οἰακιστής* του παράτησε ἔρμαιο τῆς καταιγίδος. Τὸ πλοῖο ἀρχίζει νὰ τρέμει σύγκορμο, καθὼς *χειμάζεται δεινῶς*, κλυδωνιζόμενο ὁλοένα καὶ πιὸ καταστρεπτικά, τείνοντας ταχύτατα πρὸς τὴν διάλυση καὶ τὸν καταποντισμό. Ἡ, ἀκόμη, τὸ δίχως Νοῦ σῶμα τοῦ Σύνπαντος μοιάζει τότε μὲ τὸν ὁποιοδήποτε μικρόκοσμο, ἀπ' τὸν ὁποῖο ἀπεχώρησε ἡ ψυχὴ: μεταμορφώνεται σ' ἓνα τεράστιο πτώμα, πὸ ἀποσυντίθεται ἀστραπιαῖα. Ὅμως, σ' ἀντίθεση μὲ τὸ μικροκοσμικόν, τὸ παγκόσμιο σῶμα θὰ ξαναβρῇ τὴ σύσταση κι ἰσορροπία του, ὅταν φθάσῃ στὰ ἔσχατα τῆς διάλυσης καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ: τότε θὰ ἐπέμβῃ καὶ πάλι ὁ Νοῦς, γιὰ νὰ σώσῃ τὸ κοσμικὸ πλοῖο, ὅπως μᾶς λέει ὁ μῦθος τοῦ *Πολιτικοῦ*. Ἐτσι ἀκριβῶς ἐπεμβαίνει κι ὁ ἀναξαγόρειος Νοῦς τὴν ἔσχατη στιγμή, ὅταν ὁ κόσμος ἔχει μεταβληθῇ σὲ ἀπόλυτη ἀκοσμία: ἀπὸ τὴ μιά, στὴν τέλεια συμπύκνωση τῶν κυττάρων του (στὸ σπέρμα) καί, ἀπὸ τὴν ἄλλη, στὸ Κενὸ ἢ τὴ Χώρα, πὸ δημιούργησαν τὰ *χρήματα* - κύτταρά του ἀποχωρώντας. Ἐπεμβαίνει, ἐπενεργώντας διπλᾶ πάνω στὸ διπλὸ χάος: ἀραιώνοντας τὸ Σπέρμα — ἢ *ὁμοῦ* τῶν *χρημάτων* — ἀφ' ἑνός, καὶ συμπυκνώνοντας τὴ Χώρα ἢ Κενόν, ἀφ' ἑτέρου.

46. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἀκραγαντῖνο στοχαστῇ, δύο εἶναι ὡς γνωστὸν οἱ ἀρχές πὸ διέπουν καὶ συγκροτοῦν τὸ Σύμπαν: ἡ Φιλότης καὶ τὸ Νεῖκος, ὁ Ἔρως καὶ τὸ Μῖσος. Χάρη στὴν συγκυριαρχία τῶν δύο αὐτῶν μεταφυσικῶν ἀρχῶν, τὰ τέσσερα στοιχεῖα, πὸ εἶναι τὰ ριζώματα τοῦ Παντός (ἡ γῆ, τὸ νερό, ὁ ἀέρας καὶ ἡ φωτιά), ἀναμειγνύονται ἀρμονικά, συνθέτοντας τὸν Σφαῖρο, τὸν σφαιρικὸ Κόσμο. Κάθε φορὰ πὸ ἡ ἰσορροπημένη дуαρχία τῆς διπλῆς ἀρχῆς καταστρέφεται, εἴτε πρὸς ὄφελος τῆς Φιλότητος εἴτε τοῦ Νείκους, ὁ Σφαῖρος-Κόσμος παύει νὰ ὑφίσταται. Ἀλλὰ τί σχέση μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τοῦ ἐμπεδοκλείου ζεύγους τοῦ Ἔρωτος-Μίσους καὶ τοῦ ἀναξαγόρειου Νοῦ; Νομίζομε πὸς δὲν εἶναι δύσκολο ν' ἀνακαλύψῃ κανεὶς αὐτὴ τὴ σχέση, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ιδιότητα κι ἐνέργεια τῆς κάθε μιᾶς ἀπ' αὐτὲς τίς δυὸ Ὀντότητες. Πρῶτα-πρῶτα εἶναι πρόδηλο ὅτι ἡ Φιλότης ἔχει συνδετικὴ ἀρετὴ, ἐνῶ ἡ δύναμη τοῦ Νείκους εἶναι διαχωριστικὴ. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος, ὁ Ἀναξαγόρας μᾶς λέει πὸς ὁ Νοῦς, ἐπεμβαίνοντας στὸ Σπέρμα, ἀρχίζει καὶ τὸ *διαίρει* ἀποχωρίζοντας τὰ διάφορα *χρήματα*, πὸ βρίσκονταν σὲ μιὰ μείξη συνώνυμη τῆς σύμφθαρσης, τῆς τέλει συνταύτισης. Ἐπόμενο εἶναι ὁ Νοῦς νὰ ἐπενεργῇ ὡς Μῖσος, ὡς ἐμπεδοκλείο Νεῖκος. Ἀλλὰ ἂν ὁ Νοῦς τέμνῃ καὶ διακρίνῃ τὸ Σπέρμα, ἀντίστροφα θὰ πρέπει νὰ *συνδέῃ* τὴ Χώρα, πὸ σημαίνει (ὅπως τὸ ἔδειξε ὁ Cornford) κατάσταση ἀπόλυτου διαχωρισμοῦ. Ὅπως κατὰ τὴν προκοσμικὴ περίοδο εἶχαμε μιὰ διαμετρικὴ ἀντίθεση μεταξὺ τῆς ἀπόλυτης συστολῆς τοῦ Σπέρματος καὶ τῆς ἀπειρης διαστολῆς τῆς Χώρας, ἔτσι καὶ

ἡ Φιλότης φθάνει στὸν κολοφῶνα της (ὅποτε ἅπαντα τὰ ὑπαρκτὰ καταποντίζονται μέσα σὲ μιὰ ἀνείπωτη καὶ τερατώδη σύμφθαρση, ἀνάλογη πρὸς τὸ ἀναξαγόρειο Σπέρμα), ἀρχίζει κιόλας τὸ Μῖσος. Καί, ἀντίστροφα, ὅταν πιά τὸ Νεῖκος κορυφωθῇ, ἀνατέλλει καὶ πάλι ὁ Ἔρως.

Μὲ ἄλλες λέξεις, ἐὰν πηγὴ τοῦ Ἑρωτος εἶναι ἡ Πενία (ἢ Χώρα), καταγωγὴ τοῦ Μίσους εἶναι ὁ Πόρος. Κι αὐτὸ εὐκόλα τὸ ἐννοεῖ κανεὶς: ἀρκεῖ ν' ἀναλογισθῇ ὅτι, ἂν ἡ στέρηση ἢ ἔνδεια δημιουργῇ πόθο, ἀντίθετα ἢ πλησμονή, ὁ κόρος, προσπορίζει ἀποστροφή καὶ μῖσος. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, ὁ Νοῦς ξεκινάει ἀπὸ τὸν Πόρο-Σπόρο-Κόρο ὡς Νεῖκος (δηλαδή ὡς διαιρετική, διαχωριστική ἀρχή), ἐνῶ ἐξορμᾷ ἀπὸ τὴν Πενία-Χώρα ὡς Φιλότης ἢ Ἑρως, ὡς ἀρχὴ συνδετική κι ἐνωτική...

ΕΡΩΤΟΣ ΤΡΟΠΟΣ (Συμπόσιον 203 c-203 e)

«Ὡς υἱὸς λοιπὸν τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας, ποὺ εἶναι ὁ Ἑρως, συμβαίνει ὥστε ἡ κατάστασίς του νὰ εἶναι ἡ ἐξῆς: Πρῶτα-πρῶτα εἶναι αἰωνίως πένης καὶ κάθε ἄλλο ἀπὸ ἀπάλος καὶ ὠραῖος, ὅπως τὸν φαντάζεται ὁ κόσμος. Ἀντιθέτως εἶναι τραχὺς καὶ ἀπεριποίητος καὶ ἀνυπόδητος καὶ ἄστεγος, πλαγιάζει πάντοτε χάμω καὶ χωρὶς στρώματα, κοιμᾶται εἰς τὸ ὑπαιθρον εἰς τὰ κατώφλια καὶ τοὺς δρόμους, ἔχει τῆς μητέρας του τὸ φυσικὸν καὶ ἀχώριστον ἐπομένως σύντροφον τὴν στέρησιν. Ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τοῦ πατέρα του τὸ φυσικόν, εἶναι παγιδευτής, πανοῦργος τῶν ὠραίων καὶ τῶν ἐκλεκτῶν (*ἐπίβουλος ἔστι τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς*), εἶναι γενναῖος καὶ ριψοκίνδυνος καὶ ἐνεργητικὸς (*ἀνδρεῖος ὢν καὶ ἰτης καὶ σύντονος*), κυνηγὸς δεινὸς (*θηρευτῆς δεινός*), ἐξυφαίνων νέα διαρκῶς σχέδια (*ἀεὶ τινας πλέκων μηχανάς*), τῆς φρονήσεως ἐπιθυμητῆς καὶ προμηθευτῆς (*καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητῆς καὶ πόριμος*), τὴν γνῶσιν ζητῶν ἐπὶ ζωῆς (*φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου*), τρομερὸς εἰς τὸ νὰ μαγεύῃ μὲ γοητείας, μὲ βότανα, μὲ λόγια ὠραῖα (*δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής*). Μὲ ἀθάνατον ὅμοιος δὲν εἶναι εἰς τὴν φύσιν του οὔτε θνητόν, ἀλλὰ πότε μὲν ἀνθεῖ καὶ ζῇ, ὅταν εὐπορίαν εὑρῇ, ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας, πότε ἀποθνήσκει καὶ πάλιν ξαναζωντανεύει, χάρις εἰς τὴν πατρικὴν του φύσιν (*καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός, ἀλλὰ τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει τε καὶ ζῇ, ὅταν εὐπορήσῃ, τοτὲ δὲ ἀποθνήσκει, πάλιν δὲ ἀναβιώσκει διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν*). «Καὶ πάλιν ὅ,τι ἀποκτᾷ, τοῦ φεύγει διαρκῶς μέσ' ἀπὸ τὰ δάκτυλα. Ἔτσι οὔτε ἄπορος ποτὲ τελείως εἶν' ὁ Ἑρως, οὔτε πλούσιος εἰς μέσα» (*τὸ δὲ ποριζόμενον ἀεὶ ὑπεκρεῖ, ὥστε οὔτε ἀπορεῖ Ἑρως ποτὲ οὔτε πλουτεῖ*).

Στὸ ἐδάφιο ποὺ περιγράφεται ὁ Ἑρωτας σ' ὅλη του τὴν ἀντινομικότητα-αἰνιγματικότητα, αἰσθάνεται κανεὶς ἓνα ρῖγος-σφρῖγος ἀέναα νέο. Τὸν

τώρα, στὴν κοσμικὴ κατάσταση, ἔχομε μιὰ ριζικὴ διαφορὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴ δράση τοῦ Νοῦ πάνω στὶς ἀντιθετικὲς αὐτὲς περιοχές: ἂν ἡ ἐπενέργεια τοῦ Νοῦ πάνω στὸ Σπέρμα εἶναι διαιρετική («διακριτική», ὅπως λέει ὁ Πλάτων), θὰ πρέπει ἀσφαλῶς ἡ ἐπενέργειά του ἐπὶ τῆς Χώρας νὰ εἶναι συνδετική, «συγκριτική». Ἔτσι, μόνο θὰ καταστῇ δυνατόν τὰ χρήματα, ἢ οἱ μορφὲς τοῦ Σπέρματος, ποὺ ὁ Νοῦς ὡς Νεῖκος χώρισε ἀπόλυτα, νὰ ἐπανασυνδεθοῦν, σ χ ε τ ι κ ᾶ ὅμως τὴ φορά αὐτή, μέσα στοὺς κόλπους τῆς ἄπειρης Χώρας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ξεφυτρώνει καὶ ξαναβλαστάνει, ἀπὸ τὸν ὁλοκληρωτικὸ σπόρο τοῦ Σπέρματος, τὸ πελώριο φυτό, δέντρο τοῦ Κόσμου ...

συνεπαίρνει αὐτὴ ἡ ριπὴ τοῦ τόνου τοῦ πιὸ ἄφοβου, τοῦ πιὸ μεθυστικὰ κι ἐξαίσια ριψοκίνδυνου καὶ τολμηροῦ. Σὰν ἓνας ἀληθινὰ προχριστιανικὸς Ἅγιος Φραγκίσκος τῆς Ἀσσίζης μᾶς ἐμφανίζεται ὁ Ἔρως, ποὺ σκληραγωγημένος, δυναμωμένος καθὼς εἶναι ἀπὸ τὶς στερήσεις, πλημμυρίζει ὁλόκληρος ἀπὸ ἀγέραςτο πόθο κι ἔρωτα καὶ νεότητα: ἀνδρεῖος καὶ ριψοκίνδυνος καὶ σύντονος, *θηρευτὴς δεινός, αἰεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς, καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητὴς καὶ πόριμος, φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου, δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστὴς* (Συμπόσιον 203 d).

Αἰώνια νέος ὁ Ἔρως, ἐπειδὴ οὔτε κἂν γιὰ μιὰ ἀπειροελάχιστη στιγμή στάσιμος, οὔτε αὐτὸς οὔτε ὁ πλοῦτος ποὺ πορίζεται. Καθὼς τὸ *ποριζόμενον* διαρκῶς τοῦ διαφεύγει (αἰεὶ *ὑπεκρεῖ*, 203 e), ἀέναα βρίσκεται σὲ κίνηση πρὸς νέα ἀπόκτηση, πρὸς νέα δημιουργία. Ἐπειδὴ ἀέναα ὁ Ἔρως, ὡς στερούμενος τὰ πάντα καὶ συνεπῶς ὡς δεινὸς ἐπιθυμητὴς τῶν πάντων (ἐπιθυμητὴς κατ' ἐξοχὴν *δυναμικός*), δημιουργεῖ ὁ ἴδιος ὅλα ὅσα στερεῖται (αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ἡ αἰτία, ἡ τὸ «γιατί», τῆς δημιουργικότητός του), χάρη στὴν ποριμότητα-ἐπινοητικότητα ποὺ ἔχει ἀπὸ τὸν πατέρα του τὸν Πόρο (αὐτὸ εἶναι τὸ μέσον ἢ τὸ «πῶς» τῆς δημιουργικότητός του). Ὡς γιὸς τοῦ Πόρου, πράγματι, ὁ Ἔρως εἶναι ὁ ἴδιος πόριμος, δημιουργὸς ἀφθονίας, ἐπινοητὴς τοῦ καλύτερου τρόπου γιὰ νὰ προμηθευτῇ αὐτὸ ποὺ στερεῖται. *Ἀεὶ πλέκων μηχανάς*, μηχανεύεται ἀέναα τὶς πιὸ σοφὲς λύσεις γιὰ νὰ μεταμορφώσῃ τὴν ἔνδεια σὲ πλησμονή (εἶναι ἀσύγκριτος μετασχηματιστής, μεταμορφωτής). Κι ὁ τρόπος ὁ πιὸ γόνιμος καὶ ἀποτελεσματικὸς εἶναι ἡ *σύνθεσις τῶν μεικτῶν*, ἡ *μείξις καὶ κράσις τῶν ἀντιθέτων*. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Ἔρως ἔχει τὴ θαυμαστὴ ιδιότητα νὰ ἔλκῃ τὰ ἀντίθετα⁴⁷ (καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, τὸ *ἄρρεν* καὶ τὸ *θῆλυ*⁴⁸) γιὰ νὰ πληρώσῃ τὸ κενὸ τῆς Πενίας καὶ Ἀνυπαρξίας μὲ

47. Ὅπως εἶναι γνωστό, χάρη στὰ *Μετὰ τὰ Φυσικὰ* τοῦ Ἀριστοτέλους, τὰ ζεύγη τῶν ἀντιθέτων κατὰ τοὺς Πυθαγορείους ἦταν τὰ ἐξῆς δέκα: «πέρας καὶ ἄπειρον, περιττὸν καὶ ἄρτιον, ἓν καὶ πλῆθος, δεξιὸν καὶ ἀριστερόν, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἡρεμοῦν καὶ κινούμενον, εὐθὺ καὶ καμπύλον, τετράγωνον καὶ ἑτερόμηκες, φῶς καὶ σκότος, ἀγαθὸν καὶ κακόν». Τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ζεύγη διαδραματίζει σημαντικώτατο ρόλο στὴν πλατωνικὴ φιλοσοφία.

48. Αὐτὸ τὸ πέμπτο γένος, *ἄρρεν καὶ θῆλυ*, παίζει τεράστιο ρόλο στὸν *Τίμαιον*, ἀστρονομικὸ διάλογο *πυθαγορείας* ἐμπνεύσεως, ὅπου ὁ Πλάτων συγκρίνει τὸν κοσμοποιὸ Νοῦ μὲ τὸν πατέρα, τὴ Χώρα μὲ τὴ μητέρα καὶ τὸ *ἐκγονόν* τους, τὸν Κόσμο, μὲ τὸ τέκνο. Ἡ Χώρα-Μητέρα δέχεται τοὺς σπόρους (τὶς σπερματικὲς μορφές) τοῦ Σπόρου-Πόρου-Νοῦ (χάρη σὲ τί ἄλλο παρὰ στὸν Ἔρωτα;), γεννώντας ἔτσι τὸ Σύμπαν. Ὁ *Τίμαιος* ἀποκαλεῖ τὴ Χώρα *τιθήνη*, δηλαδὴ τροφὸ: τὸ σπέρμα τοῦ Πατέρα-Νοῦ, ποὺ δέχεται στοὺς κόλπους της, τὸ τρέφει, τὸ διαστέλλει χάρη στὸ Κενό. Κι ἔτσι, ἀπὸ ἀνείπωτα συμπυκνωμένο καὶ ἀπειροελάχιστο ποὺ ἦταν ὡς τότε, ἀναπτύσσεται τώρα, αὐξάνεται ἀραιωνόμενο (ἀλλὰ μὲ τρόπο σχετικὸ, καὶ ὄχι ἀπόλυτο). Ἔτσι ἐπιτελεῖται ἡ κοσμικὴ γένεσις ἢ *γονή* (κατὰ τὸν *Κρατύλον* 414 a, *γυνή* ἐτυμολογικὰ σημαίνει *γονή*).

Ὑπαρξη καὶ Ἀφθονία. Καθὼς ὁ ἴδιος εἶναι φύση ἐνδιάμεση μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων, ἀποδεικνύεται τὸ μαγικὸ σταυροδρόμι τῶν μεταμορφώσεων καὶ μετασχηματισμῶν. Τῶν ἀλλεπάλληλων μορφοποιήσεων, ποὺ εἶναι οἱ διάφορες μείξεις καὶ κράσεις, καί, κατὰ συνέπεια, τὰ ἔκγονά τους: τὰ ὑπαρκτά, ὄντα ἐνδιάμεσα μεταξὺ τῆς ριζικῆς ἀνυπαρξίας τοῦ Κενοῦ ἢ Χώρας (τῆς Πενίας), καὶ τῆς τέλειας ὑπαρξης τοῦ Πόρου (Σπόρου ἢ Σπέρματος, κατὰ τὸν Ἀναξαγόρα).

Μιλώντας τὴν ἀναξαγόρεια γλῶσσα, θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσωμε τὰ ἑξῆς: πρῶτα-πρῶτα, ὁ Ἔρως, τείνοντας πρὸς τὸν Πόρο ἢ Σπέρμα, τείνει πρὸς τὴν ἀπόλυτα νέα στιγμή τῆς χρονικότητος, τὴ σπερματικὴ στιγμή κάθε ὑπαρκτοῦ. (Ἀντίθετα, ἡ Πενία, τὸ Κενό, ἢ ἀκόμη ἡ Χώρα-Ἀνυπαρξία, πρὸς τὴν ὁποία ὁ Ἔρως στρέφει τὰ νῶτα, ἀντιπροσωπεύει στὴ Χρονικότητα τὴν πιὸ γέρικη στιγμή τῆς: τὸ τέλος κάθε ὑπαρξης). Ἐπομένως ὁ Ἔρως, καθὼς εἶναι στραμμένος πρὸς τὴν ἀπόλυτη νεότητα τοῦ Σπέρματος-Πόρου, ἀποδεικνύεται ὁλόκληρος μιὰ παράφορη ἔφεση γιὰ τὸ νέο: ἡ ἴδια εἶναι ἡ *Νόησις*, ποὺ κατὰ τὴν ἐτυμολογικὴ ἐρμηνεία τοῦ *Κρατύλου*, σημαίνει τὴν *νέου ἔσιν*.

Εἶναι λοιπὸν ὁ Ἔρως συνώνυμος τοῦ Νοῦ τοῦ Ἀναξαγόρα: δημιουργεῖ διαρκῶς νέα ὑπαρκτά, μεικτὰ ποὺ γιὰ νὰ μὴ φθαροῦν καὶ διαλυθοῦν, μέσα στὸν «ἄπειρο πόντο» τῆς Πενίας-Ἀνυπαρξίας, ἀέναα ἀνανεώνει. Καὶ ἡ ἀνανέωση αὐτῇ, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴ «Νόηση», ἀπὸ τὸν Ἐρωτα-Νοῦ, ὄχι μόνο τρέφει, συντηρεῖ, διατηρεῖ τὰ ἀτομικὰ ὄντα, ποὺ εἶναι τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον τὰ καθιστᾷ ἱκανά, ὅπως θὰ δοῦμε λίγο παρακάτω, νὰ δημιουργήσουν μὲ τὴ σειρά τους, ἐξασφαλίζοντας ἔτσι, στὰ μέτρα τοῦ δυνατοῦ, ἓνα εἶδος ἀφθαρσίας, ἀθανασίας στὸ ἐπίπεδο τοῦ γένους. Ὅσο περισσότερο εἴμαστε ἐρωτευμένοι, τόσο καὶ πιὸ δημιουργικοὶ καὶ δαιμόνιοι, ἱκανοὶ νὰ πληρώσωμε κι ἐμεῖς, κατὰ τὴ δύναμή μας, τὸ κενὸ τῆς ἀνυπαρξίας μὲ ὑπαρξη. Καὶ ὅσο περισσότερη ὑπαρξη δημιουργήσωμε (χάρη στὸν Ἐρωτα), τόσο καὶ πιότερο ὑπαρκτοὶ καὶ παρόντες θ' ἀποβοῦμε μέσα στὸ συμπόσιο τῆς Ὑπαρξης καὶ Παρουσίας.

Τὸ πλατωνικὸ *Συμπόσιον* αὐτὴ τὴν ἐννοία ἔχει κατὰ βάθος: δὲν σημαίνει ἀπλῶς μιὰ ἀνθρώπινη εὐωχία, ὅσο καὶ σημαντικὴ πνευματικὰ κι ἂν εἶναι αὐτή, χάρις στὴν παρουσία τοῦ Σωκράτη. Σημαίνει ἰδίως τὴν παγκόσμια συμποσιακὴ Παρουσία, τὸ Σύμπαν-Συμπόσιο, ὅπου ὁ Ἔρως (ὁ κατ' ἐξοχὴν ἥρως τοῦ διαλόγου) ἀποδεικνύεται ὁ ὑπέρτατος Οἰνοχόος, ὁ δημιουργὸς ὅλων τῶν μειγμάτων καὶ τῶν κράσεων, ὅλων τῶν «κ ρ α σ ι ῶ ν»⁴⁹ ποὺ εἶναι τὰ ὑπαρκτά: ἀπὸ τὰ πλέον ἄτονα καὶ κενὰ (στὰ ὁποῖα κυριαρχεῖ ἀκόμη ἡ

49. Λέξη ποὺ παράγεται, ὡς γνωστό, ἀπὸ τὴν «κράση».

πενία-ἀπορία-ἀνυπαρξία), ἕως τὰ πιὸ ἐντονα καὶ μεθυστικά, ποὺ δονεῖ ἡ πεμπουσία τῆς εὐπορίας-εὐφορίας, ὁ Πόρος⁵⁰.

Τὰ πάντα εἶναι ἔκγονα τῆς δημιουργικῆς ἀρετῆς τοῦ Ἑρωτος: τῆς μείξεως καὶ κράσεως τῶν ἀντιθέτων. Καὶ πρῶτα-πρῶτα οἱ σκιές, τὰ κατώτερα ὑπαρκτά, σύμφωνα μὲ τὴν ὄντολογικὴ γραμμὴ τῆς *Πολιτείας*, δὲν εἶναι παρὰ μείξεις καὶ κράσεις, ἐρωτικά «κρασιὰ» φωτὸς καὶ σκότους⁵¹. Ἐπειτα τὰ αἰσθητὰ πράγματα καὶ ὄντα τοῦ δευτέρου τμήματος⁵² τῆς ὄντολογικῆς γραμ-

50. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἔχη τὴ θεία μοῖρα νὰ ὁδηγηθῇ *ἐφεξῆς καὶ ὀρθῶς* ἀπὸ τὸν Ἑρωτα ὡς τὰ πέρατα τῆς Ὑπαρξης καὶ τῆς Οὐσίας, θὰ δοκιμάσῃ μὲ τὴ σειρά ὅλες τὶς ἀποχρώσεις καὶ τὶς γεύσεις τῶν ποτῶν — τῶν ὑπαρκτῶν — ἀπὸ τοὺς ἴσκιους τοῦ Σπηλαίου, ἕως τὶς ὑπέρτατες μορφές τῆς Καλλονῆς. Περνώντας διαδοχικὰ ἀπὸ τὰ κράματα καὶ μείγματα, ποὺ λέγονται τέχνες κι ἐπιστῆμες (ιατρικὴ, μουσικὴ, μαντικὴ, μαθηματικὰ καὶ τέλος Διαλεκτικὴ), καὶ ποὺ ὁ *Φίληβος* ὀνομάζει *θεῶν δόσεις*.

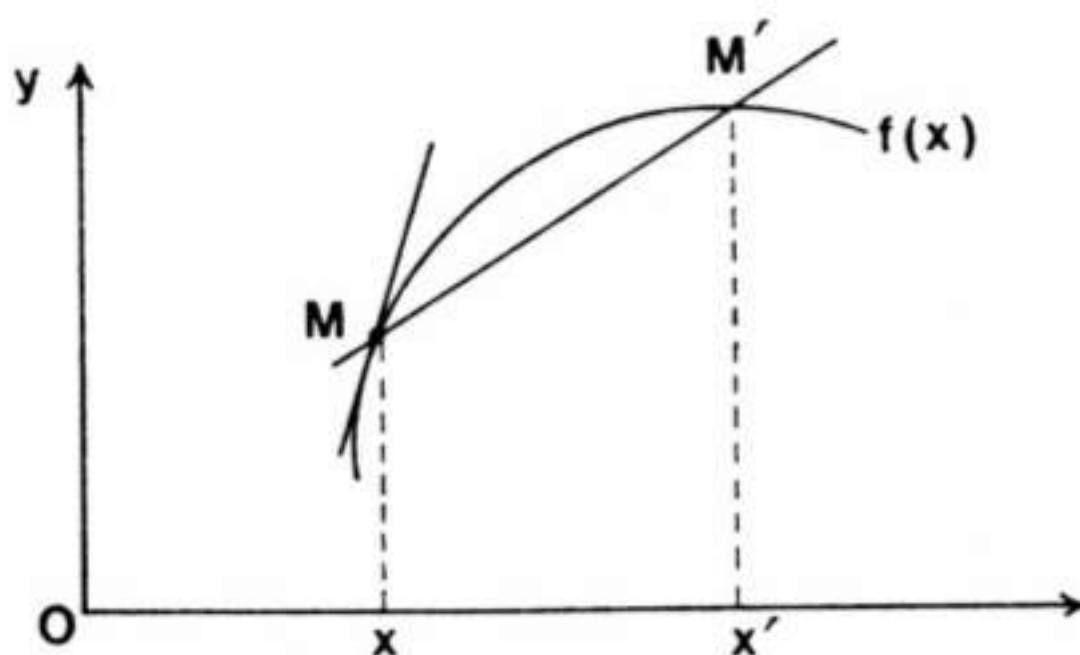
51. Εἶναι τὸ ὄγδοο ζεῦγος τῶν ἀντιθέτων, κατὰ τοὺς Πυθαγορείους. Εὐρύτατα ὁ Πλάτων τὸ χρησιμοποιεῖ, ἰδίως στὸ ἑβδόμο βιβλίο τῆς *Πολιτείας*, στὴν ἀλληγορία τοῦ Σπηλαίου. Ἐκεῖ, τὰ αἰσθητὰ ὄντα τοῦ δευτέρου τμήματος (ποὺ παρελαύνουν μπρὸς στὴ φωτιά, ποὺ καίει ἔξω ἀπ' τὴ σπηλιά καὶ ποὺ ἀπεικονίζει τὸν κοσμικὸ τροφὸ, τὸν ἥλιο) δημιουργοῦν, μὲ τὴ διπλὴ συμπαράσταση τοῦ φέγγους τῆς φωτιᾶς αὐτῆς καὶ τοῦ ἀπόλυτου ὡς τότε ἐρέβους τοῦ σπηλαίου, ὅλο τὸ πλήρωμα τῶν ἰσκιῶν. Βασίλειο τοῦ ἡμίφωτος, ὁ σπηλαιώδης χώρος πλημμυρίζει κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὸ κράμα αὐτὸ τοῦ φέγγους καὶ τοῦ σκότους, ἀπὸ τὸ ρευστὸ μεικτὸ ποὺ εἶναι ἡ κράση τῶν ἀντινομικῶν στοιχείων τῆς ἐκτυφλωτικῆς λάμψης-ἀστραπῆς καὶ τοῦ τέλειου ζόφου. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁλόκληρο τὸ σπήλαιο δὲν εἶναι κατὰ βάθος παρὰ τὸ μεθυσμένο σύμπαν τῶν σκιῶν, τὸ σύμπαν-σμπόσιο τῶν ὑποπτῶν «κρασιῶν» αὐτῶν ποὺ λέγονται ἀνταύγειες καὶ ἴσκιαι... — Κι ὅταν ὁ Σωκράτης, ὁ μοναδικὸς λυτρωμένος, ἀρχίξῃ τὴν ἀνηφορικὴ πορεία πρὸς τὴν ἔξοδο, δὲν κάνει κατ' οὐσίαν παρὰ νὰ κολυμπᾷ μὲ πανωραῖο θάρρος ἐνάντια στὸ ρεῦμα, στὴ ροὴ τῶν ἰσκιῶν. Βγαίνοντας ἔτσι ἀπὸ τὸ κράτος τῶν κατώτερων κραμάτων, γιὰ νὰ εἰσχωρήσῃ μὲς στὴν ἐπικίνδυνη περιοχὴ τοῦ ἁμεικτοῦ καὶ καθαροῦ ὄντος-Φωτός...

52. Τὰ αἰσθητὰ αὐτὰ πράγματα καὶ ὄντα συναπαρτίζονται ἀπὸ τὰ τέσσερα στοιχεῖα, φωτιά, ἀέρα, νερὸ καὶ γῆ (*Φίληβος* 29 a/b, *Τίμαιος* 31 a ἐπ.), ποὺ συνδέει τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο ἡ ἀναλογία ἡ μαθηματικὴ, δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς (*Τίμαιος* 31 c: *δεσμὸν ... συναγωγὸν ... ἀναλογία ... ἀριθμῶν*). Ὅσον ἀφορᾷ τὰ στοιχεῖα τὰ ἴδια, ὁ αὐτὸς διάλογος (53 c ἐπ.) μᾶς πληροφορεῖ ὅτι συνίστανται ἀπὸ τρίγωνα, μὲ ἄλλα λόγια ἀπὸ γεωμετρικά, μαθηματικὰ ὄντα. Συνεπῶς μπορούμε νὰ τὰ κατατάξωμε, μαζὶ μὲ τὸν ἀριθμὸ ποὺ τὰ συνδέει, στὸ ὄντολογικὸ ἐπίπεδο τοῦ τρίτου τμήματος, ποὺ ἀποδεικνύεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ πηγὴ τῶν ὄντων τοῦ δευτέρου. Τὸ αὐτὸ θὰ λέγαμε καὶ γιὰ τὸ τέταρτο τμήμα ἐν σχέσει πρὸς τὸ τρίτο. Εἶναι τῷ ὄντι προφανὲς ὅτι ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν ὄντων τοῦ τρίτου τμήματος ἡ δομὴ δὲν εἶναι παρὰ ὁ ἀριθμὸς (*Φίληβος* 55 e), αὐτὴ ἡ ἐνδιάμεση τρίτη οὐσία, ποὺ γεννῆθῃ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ Κόσμου χάρη στὴ μείξη τοῦ Ταυτοῦ καὶ τοῦ Θατέρου. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ἀριθμὸς ὀφείλει τὴν ὑπαρξὴ του στὰ νοητὰ εἶδη, ποὺ ἀνήκουν στὸ τέταρτο τμήμα. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ γεωμετρικά διαγράμματα — τὰ τρίγωνα καὶ τὰ στερεὰ σώματα ποὺ αὐτὰ συναπαρτίζουν: δὲν εἶναι, κατὰ βάθος, παρὰ τὰ προϊόντα καὶ τὰ ἔκγονα τῆς πρόσμειξης τοῦ Πόρου-Σπόρου-Σπέρματος ἢ Πέρατος (ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὸ πλήρωμα τῶν Ἰδεῶν-Μορφῶν) μὲ τὸ ἄπειρο τῆς Χώρας ἢ Πενίας (ἢ παντελῶς μὴ ὄντος), πρόσμειξης ποὺ αἰτία τῆς δὲν εἶναι παρὰ ὁ Ἑρως...

μῆς : εἶναι κι αὐτὰ εἴτε κράματα μορφῆς καὶ ὕλης, ποὺ ἡ φύση ἢ ὁ ἄνθρωπος ἐπετέλεσαν (ἐὰν πρόκειται γιὰ ἀνόργανα ἢ γιὰ ἀντικείμενα ἀνθρώπινης τέχνης), εἴτε μείγματα τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος (ἐὰν πρόκειται γιὰ ἔμβια ὄντα).

Ἔρχονται κατόπιν οἱ ὀντότητες τοῦ τρίτου τμήματος, οἱ τέχνες κι ἐπιστῆμες : ἡ ἱατρικὴ, τέχνη ἐρωτικὴ τῆς μείξεως τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, τοῦ ξηροῦ καὶ τοῦ ὕγρου. Ἡ μουσικὴ, τέχνη ἐρωτικὴ κι αὐτὴ τῆς κράσεως τῶν ἀντιθέτων ἤχων. Ἡ μαντικὴ, ποὺ κι αὐτὴ ἀποδεικνύεται ἡ ἐρωτικὴ τέχνη τῆς *ζυνουσίας* ἢ ἔνωσης τοῦ θνητοῦ καὶ τοῦ ἀθάνατου, τοῦ ἀνθρώπινου καὶ θείου. Τὰ μαθηματικά, ἐπιστῆμη τῆς μείξεως καὶ κράσεως τοῦ πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου⁵³, τοῦ περιττοῦ καὶ τοῦ ἄρτίου⁵⁴, τοῦ

53. Ὅπως ἐπιχειρήσαμε νὰ δείξωμε στὴν πραγματεία μας *L'être et la composition des mixtes dans le «Philèbe» de Platon*, Paris 1952, ὅλος ὁ ἀπειροστικὸς λογισμὸς (ποὺ ἀποτελεῖ σημαντικώτατο τομέα τῶν μαθηματικῶν) πηγάζει κατὰ βάθος ἀπὸ τὴν ἀποπεράτωση τοῦ ἀπείρου ἀπὸ τὸ πέρας. Π.χ., ἡ παράγωγος δὲν εἶναι κατ' οὐσίαν παρὰ τὸ μεικτὸ ἢ κοινὸ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων. Μπορεῖ κανεῖς νὰ δώσῃ, πράγματι, τὴν ἀκόλουθη μαθηματικὴ παράσταση ἐν προκειμένῳ : Ἐστω ἡ καμπύλη $f(x)$ καὶ τὸ ἀκίνητο σημεῖο τῆς $M(x)$. Στὴν περίπτωση αὐτῇ, ἡ Ox εἶναι ποσότητα σταθερὴ. Ἀντίθετα ἡ Ox' εἶναι μεταβλητὴ, ἐφόσον τὸ σημεῖο M' κινεῖται πάνω στὴν $f(x)$. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ θεωρήσωμεν τὴν Ox σὰν τὸ ὄριο (δηλαδὴ τὸ πέρας), πρὸς τὸ ὁποῖο τείνει ἡ Ox' (ποὺ μπορεῖ νὰ παραβληθῇ μὲ τὸ ἄπειρο), ὅταν ἡ x' τείνῃ πρὸς τὸ μηδέν, ὡς ποσότητα ἀδιάλειπτα μεταβαλλόμενη. Τὸ μεικτό, προϊόν τῆς προσμείξεως τοῦ ὁρίου-πέρατος καὶ τοῦ ἀπείρου, δὲν εἶναι ἄλλο κατὰ βάθος ἀπὸ τὴν ἐφαπτομένη στὸ σημεῖο M τῆς καμπύλης $f(x)$, δηλαδὴ ἡ ἀκριβὴς ἢ παράγωγος τῆς $f(x)$.

54. Σύμφωνα μὲ τοὺς Πυθαγορείους, ἡ σύμμειξη τῶν δύο αὐτῶν ἀντιθέτων δημιουργεῖ τὴν ἀριθμητικὴν. Ἀλλὰ καὶ στὸν Πλάτωνα συναντοῦμε τὸ περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον, ἰδίως στὴν *Πολιτεία*, ὅπου μὲ ἀγήρω πάθος μᾶς μιλεῖ γιὰ τὰ Μαθηματικά.

ένος καὶ τοῦ πλήθους⁵⁵, τοῦ εὐθέως καὶ τοῦ καμπύλου⁵⁶, τοῦ τετραγώνου καὶ τοῦ ἑτερομήκους⁵⁷.

Τέλος ἡ Διαλεκτική, ποὺ ἀνήκει στὸ τέταρτο τμῆμα, εἶναι ἡ ὑπέρτατα φιλοσοφικὴ (δηλαδή ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐρωτικὴ) ὑπερεπιστήμη τῆς συμμείξεως τῶν Ἰδεῶν — καὶ πιὸ συγκεκριμένα, κατὰ τὸν *Σοφιστήν*, τοῦ ὄντος καὶ τοῦ μὴ ὄντος, τῆς Στάσεως καὶ τῆς Κινήσεως, τοῦ Ταύτου καὶ τοῦ Θατέρου⁵⁸.

Μὲ μιὰ λέξη, τὸ σύμπαν τοῦ Ὑπαρκτοῦ ἀποδεικνύεται τὸ ἀτέρμονο Συμπόσιο ποὺ διέπει ὁ Ἔρως-Δημιουργός, συντελεστής τῆς κράσεως τῶν ἀντιθέτων. Ἀλλὰ εἶδαμε προηγουμένως ὅτι ὁ Ἔρως, ὡς τέκνο τῆς Πενίας, πηγάζει ἀπ' αὐτήν, τείνοντας ἀέναα πρὸς τὸ ἀντίθετό της, τὸν Πόρο. Τῆς στρέφει ἀέναα τὰ νῶτα, τὴν ἀποφεύγει, τὴν μισεῖ. Ὁ Ἔρως, γιὸς τῆς Πενίας, εἶναι στὴν πραγματικότητα μῖσος τῆς Στέρησης καὶ ἔρως τῆς ὑπερπληρότητος, ποὺ τ' ὄνομά της εἶναι Πόρος:

Πενία → Ἔρως → Πόρος

Πενία ← Μῖσος ← Πόρος

Ἡ ἀκόμα (γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε ταυτόχρονα ἀναξαγόρεια, ἐμπεδόκλεια καὶ τῶν Ἀτομικῶν ὁρολογία):

Μηδὲν → Φιλότης → Σπέρμα

Μηδὲν ← Νεῖκος ← Σπέρμα

Διαπιστώσαμε ὅμως, ἤδη, ὅτι ὁ Ἔρως τοῦ *Συμποσίου* ταυτίζεται μὲ τὸν κοσμοποιὸ Νοῦ τοῦ Ἀναξαγόρα. Θὰ μπορούσαμε τώρα νὰ προσθέσωμε ὅτι ὁ Ἔρως-Νοῦς, ὡς μῖσος τῆς Πενίας, τέμνει καὶ διαιρεῖ τὸν Πόρο, δηλαδή τὸ ἀναξαγόρειο Σπέρμα (ἢ ἀκόμη τὴν συμπαγῆ σφαῖρα τοῦ παρμενιδικοῦ ὄντος), ἐνῶ ταυτόχρονα, ὡς ἔρως τοῦ Πόρου, συνδέει καὶ πληροῖ τὸ κενό,

55. Τὸ τρίτο ζεῦγος, ἐν καὶ πλήθος, τὸ βρίσκουμε στὸν *Παρμενίδη* καὶ στὸν *Φίληβο*. Πρόκειται γιὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν διαλεκτικὸ, γνωσιολογικὸ πρόβλημα τῆς πορείας τοῦ Πνεύματος ἀπὸ τὸ Ἔνα στὰ πολλὰ κι ἀπ' τὰ πολλὰ στὸ Ἔνα. Ἐν καὶ πλήθος συμβολίζουν τὸ Πέρας καὶ τὸ Ἀπειρον, ἐνῶ οἱ διαδοχικὲς κράσεις τῶν ἀντιπροσωπεύουν τὰ ὄντα καὶ ὑπαρκτὰ τοῦ κόσμου — στὴ μαθηματικότητά τους: καθένα ἀπ' αὐτὰ εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἓνα καὶ πολλὰ, ἀφοῦ καθένα ἀποτελεῖται ἀπὸ μόρια ἀπειράριθμα, μαθηματικὰ συντεταγμένα (καθὼς μ' ἐνάργεια μᾶς τὸ δείχνει ἡ σύγχρονη μικροφυσικὴ).

56. Εἶναι τὸ ἑβδομο ζεῦγος τῶν Πυθαγορείων, σύμφωνα μὲ τοὺς ὁποίους ἡ σύμμιξη τῶν δύο αὐτῶν ἀντιθέτων δημιουργεῖ ὅλη τὴ γεωμετρία, ἐπιστήμη ποὺ ἀποτελεῖ (μαζὶ μὲ τὴν ἀριθμητικὴ) τὸ σύμπαν τὸ μαθηματικὸ, τὸ ταξιθετούμενο, κατὰ τὸν Πλάτωνα, στὸ τρίτο τμῆμα τῆς ὄντολογικῆς γραμμῆς τῆς *Πολιτείας*.

57. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζεῦγος τοῦτο (ὄγδοο, κατὰ σειρά, σύμφωνα μὲ τοὺς Πυθαγορείους), ἀποτελεῖ κι αὐτό, μαζὶ μὲ τὸ εὐθὺ καὶ τὸ καμπύλον, τὸ κύριο συστατικὸ, τὸ ἀληθινὸ *ρίζωμα* τῆς ἐπιστήμης ποὺ λέγεται γεωμετρία — καί, μὲ μιὰ λέξη, μαθηματικά. Θὰ μπορούσαμε ἐπομένως νὰ ἐπαναλάβωμε ἐδῶ ὅ,τι εἶπαμε λίγο πιὸ πάνω, ἀναφορικὰ μὲ τὸ εὐθὺ καὶ τὸ καμπύλον.

58. Οἱ ὅροι ποὺ μεταχειρίζεται ὁ *Σοφιστής* περιγράφοντας τὴ σύμμιξη (ἢ *συμπλοκή*) τῶν Ἰδεῶν εἶναι ὅροι ἐρωτικοί: *ἐθέλειν* ... *δέχεται* (252 e ... 253 c).

τὸ μηδὲν τῆς Πενίας-Ἀνυπαρξίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο δημιουργεῖ καὶ τὴ μακροκοσμικὴ καὶ τὴ μικροκοσμικὴ ὑπαρξη. Συντελεστής καὶ διαίρεσης καὶ συναγωγῆς, ἔχει ἐπομένως τὴ διπλὴ ιδιότητα τῆς ὑπέρτατης Αἰτίας: τὴ συγκριτικὴ τοῦ τετάρτου γένους τοῦ Φίληβου, ποὺ ὅπως ἀποδείξαμε στὴν πραγματεία μας «Τὸ εἶναι καὶ ἡ σύνθεσις τῶν μεικτῶν στὸν Φίληβον» (βλ. σημ. 53), συμπίπτει μὲ τὴν διακριτικὴ ιδιότητα τοῦ πέμπτου.

Ἔτσι ὁ Ἔρως-Νοῦς-Δημιουργὸς εἶναι τὸ οὐράνιο τόξο ποὺ συνδέει τοὺς πόλους τοῦ Ὑπαρκτοῦ, μὴν ἐπιτρέποντας (ὅπως τονίζει τὸ Συμπόσιον⁵⁹) τὸ παραμικρὸ χάσμα, τὴν ἐλάχιστη ἀσυνέχεια καὶ ρωγμὴ στὴν Ὑπαρξη. Ὡς Ἔρως-Μῖσος, πάλι, ταυτίζεται μὲ τὸ διαῖδον τοῦ Κρατύλου, ποὺ διασχίζει καὶ διακοσμεῖ τὰ πάντα. Εἶναι τότε τὸ οὐράνιο βέλος τοῦ αἰεὶ βάλλοντος Ἀπόλλωνος, ποὺ μᾶς περιγράφει ὁ αὐτὸς διάλογος: συντελεστής ἀέναης τομῆς, μουσικὸς καὶ ἀστρονόμος, μαντικὸς, θεραπευτής, ρυθμιστὴς τῆς παγκόσμιας ἀρμονίας⁶⁰.

Ὅπως ἐδείξαμε σὲ προηγούμενη μελέτη μας («Ἡ δημιουργικότης τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ ἡ μεταφυσικὴ τῆς πλατωνικῆς Μείξεως»)^{60α}, ἡ σύνθεσις τῶν μεικτῶν συνεπάγεται ταυτόχρονα τὴ συγκριτικὴ καὶ τὴ διακριτικὴ ἀρετὴ τῆς Αἰτίας. Χάρη στὴ συγκριτικὴ ἐπιτελεῖται ἡ σύνθεσις καὶ συναγωγή τῶν ἀντιθέτων: τοῦ Πέρατος καὶ τοῦ Ἀπείρου, τοῦ Σπέρματος καὶ τῆς Χώρας, τοῦ Πόρου καὶ τῆς Πενίας. (Ἡ Αἰτία ἢ Νοῦς, ὡς Ἔρως, ἔλκει τὸ Ἀπειρο πρὸς τὸ Πέρας, τὴ Χώρα πρὸς τὸ Σπέρμα, τὴν Πενία πρὸς τὸν Πόρο). Χάρη τώρα στὴν «διακριτικὴ», ὡς βέλος τὸ Πέρας διασχίζει τὸ Ἀπειρο, τὸ Σπέρμα τὴ Χώρα, ὁ Πόρος τὴν Πενία ...

Τονίσαμε ὅλως ἰδιαιτέρως τὴ δημιουργικότητα τοῦ Ἑρωτος — ποὺ θεωροῦμε ὡς τὴν κατ' ἐξοχὴν ιδιότητα-ἀρετὴ του: ὁ Ἔρως, εἶναι ἓνα ρεῦμα ποριμότητος, ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν Πενία καὶ κατευθύνεται πρὸς τὸν Πόρο, καθιστάμενος ὅλο καὶ ποριμώτερος, καθὼς πλησιάζει πρὸς αὐτὸν (ἀντιθέτως ὅσο πιὸ κοντὰ βρίσκεται ἀκόμα στὴν Πενία τόσο καὶ πιὸ ἄπορος-ἄπειρος⁶¹).

59. Συμπόσιον 202 e: ἐν μέσῳ δὲ ὃν ἀμφοτέρων συμπληροῖ, ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὐτῷ ξυνδεδέσθαι.

60. Βλ. *Études platoniciennes*, Alexandrie 1959, σελ. 198-202.

60α. *La créativité du Bien et la métaphysique platonicienne*, «Sophia» 1959.

61. Ἀπειρος εἶναι αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει πεῖρας ἢ πέρας — ἡ ἀκόμη πεῖρα. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ τοῦ λείπει ἡ αἴσθησις τοῦ πέρατος, ἀποδεικνύεται ἀδέξιος καὶ δίχως πεῖρα. Ἐχει τὴν ἐντύπωση τοῦ ἀπειράριθμου, τοῦ κυριολεκτικὰ ἄπειρου. Ἀγνοεῖ παντάπασι τὸ ἀριστοτελικὸ ἀνάγκη πῇ στῆναι. Κι ἔτσι μπροστὰ σὲ μιὰ εὐκαιρία, ἀνίκανος νὰ αἰσθανθῇ τὸ ἀνεπανάληπτο, τὴ μοναδικότητά της, τὴν ἀφήνει καὶ χάνεται, βέβαιος ὄντας πὼς σὰν κι αὐτὴν θὰ παρουσιασθοῦν ἓνα σωρὸ ἄλλες. Τυφλωμένος ἀπὸ τὴ σειρήνα «ἀπειρότητα», ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ τὸ περίγραμμα τῶν ὑπαρκτῶν, τὸ πέρας-τέρμα τους. Καὶ ἄπειρος καθὼς εἶναι καθίσταται ταυτόχρονα ἄπορος κι ἀμήχανος, ζώντας μέσα σὲ μιὰ ἀφθονία

Τὸν θεωρήσαμε στὸν κολοφῶνα του, ὅταν τελικὰ συμπίπτει καὶ ταυτίζεται μὲ τὸν πατέρα του τὸν Πόρο : τότε ἀποβαίνει ὁ Ἔρως-Νοῦς, δημιουργὸς τοῦ Κόσμου — παύοντας νᾶναι ἓνα μεταξύ, καθὼς ἀγγίζει τὸ ὕψιστο σημεῖο τῆς ὑπαρξῆς του. Ἀλλὰ αὐτὴ εἶναι περίπτωση ὀριακὴ, ὅπως ὀριακὴ περίπτωση εἶναι καὶ ὅταν ὁ Ἔρως βρίσκεται στὸ ἐλάχιστο τῆς ποριμότητός του, μὴν ἔχοντας ἀκόμα ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν Πενία. Γενικὰ παραμένει ἓνα «ἐνδιάμεσο» μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν ἀκρογωνιαίων πόλων — τῆς Πενίας καὶ τοῦ Πόρου — κι ἔτσι πρέπει νὰ τὸν ἀντικρύσωμε, ἂν θέλωμε νὰ καταλάβωμε τὴν ιδιότητά του ὡς φιλοσόφου.

ΕΡΩΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ (Συμπόσιον 203 e-204 c)

Καθὼς μᾶς λέει τὸ κείμενο τοῦ Συμποσίου, «εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον μεταξύ σοφίας καὶ ἀμαθείας. Τὰ πράγματα δηλαδὴ ἔχουν ὡς ἐξῆς: θεὸς κανένας δὲν φιλοσοφεῖ, οὔτε ποθεῖ σοφὸς νὰ γίνῃ, ἀφοῦ εἶναι ὁμοίως καὶ οἰοσδήποτε ἄλλος εἶναι σοφὸς δὲν φιλοσοφεῖ⁶². Ἀφ' ἐτέρου οὔτε οἱ ἀμαθεῖς φιλοσοφοῦν οὔτε ποθοῦν σοφοὶ νὰ γίνουν. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ κακὸν τῆς ἀμαθείας, τὸ ὅτι, χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς τέλειος καὶ φρόνιμος (καλὸν καγαθὸν μηδὲ φρόνιμον), πιστεύει πὼς εἶναι ὅσον τοῦ χρειάζεται· ἐπομένως, ὅστις δὲν φαντάζεται ὅτι τοῦ λείπει τίποτε, δὲν ἔχει τὸν πόθον ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δὲν φαντάζεται πὼς τοῦ χρειάζεται».

«Καὶ ποῖοι εἶναι τότε οἱ φιλοσοφοῦντες, Διοτίμα», ἠρώτησα ἐγώ, «ἀφοῦ δὲν εἶναι μήτε οἱ σοφοὶ μήτε οἱ ἀμαθεῖς;»

«Μὰ αὐτὸ ἐπιτέλους», εἶπε, «εἶναι καὶ εἰς ἓνα παιδί φανερόν: ἀκριβῶς ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τῶν δύο» (οἱ μεταξύ τούτων ἀμφοτέρων). «Μεταξὺ αὐτῶν θὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ Ἔρως. Διότι ἡ σοφία ἀνήκει φυσικὰ εἰς τὰ ὠραιότερα πράγματα· ὁ Ἔρως εἶναι ἔρως πρὸς τὸ ὠραῖον· κατ' ἀνάγκην ἄρα ὁ Ἔρως εἶναι φιλόσοφος, καὶ ὡς φιλόσοφος εὐρίσκεται μεταξύ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀμαθείας. Ὀφείλεται δὲ καὶ τοῦτο εἰς τὴν καταγωγὴν του, ἐπειδὴ εἶναι ἀπὸ πατέρα μὲν σοφὸν καὶ πολυμήχανον (πατὴρ μὲν γὰρ σοφοῦ ἐστὶ καὶ εὐπόρου), ἀπὸ μητέρα δὲ ἀμήχανον καὶ ὄχι σοφὴν (μητὴρ δὲ οὐ σοφῆς καὶ ἀπόρου). Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι, ἀγαπητὲ Σωκράτη, ἡ φύσις τοῦ δαίμονος. Αὐτὸ δὲ ποῦ σὺ ἐξέλαβες ὡς Ἔρωτα, δὲν εἶναι διόλου παράξενον αὐτὸ ποῦ σοῦ συνέβη· ἐξέλαβες, ὑποθέτω (καὶ τὸ συμπεραίνω ἀπ' ὅσα λέγεις), τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος ὡς Ἔρωτα, ὄχι τὸ ὑποκείμενον⁶³ ἐντεῦθεν, νομίζω, ἀντίκρυζες τὸν Ἔρωτα ὡς κάτι πανεύμορφον. Διότι ὄντως τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἔρωτος εἶναι ὠραῖον, τρυφερόν, τέλειον, ἀξιομακάριστον (καὶ γὰρ ἐστὶ τὸ ἔραστὸν τῷ ὄντι καλὸν καὶ ἀβρόν καὶ τέλειον καὶ μακαριστόν)· τὸ ὑποκείμενον ὁμῶς τοῦ ἔρωτος ἔχει διαφορετικὴν ἐμφάνισιν, ὅπως ἐγὼ σοῦ τὴν περιέγραψα» (203 e-204 c).

ἀπατηλὴ, ἀνήμπορος τελικὰ νὰ πορευθῇ μέσα στὴν Ὑπαρξιν. Τὸ ἀντίθετο ἀκριβῶς συμβαίνει στὸν πόριμο γιὸ τοῦ Πόρου — τὸν ὅλο ποριμότητα καὶ πείρα Ἔρωτα. (Δίκαια λοιπὸν μιλεῖ ὁ Καβάφης, στὸ ἀριστουργηματικὸ πλαστικὸ τοῦ ποίημα *Στοῦ καφενεῖου τὴν εἴσοδο* γιὰ τὴν «ἄκρα πείρα» τοῦ ἔρωτος...)

62. *Λύσις* 218 a: τοὺς ἤδη σοφοὺς μηκέτι φιλοσοφεῖν, εἴτε θεοὶ εἴτε ἄνθρωποι εἰσιν οὗτοι.

63. Τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἔρωτος εἶναι ὁ ἐρωτευμένος δέκτης, ποῦ πομπὸς του εἶναι τὸ ἀντικείμενον τὸ ἐρωτικὸ — τῆς Ὁμορφιᾶς τὸ θαῦμα ...

Ὅλο αὐτὸ τὸ ἐδάφιο εἶναι κατὰ βάθος ἡ ἐφαρμογή, ἀπὸ γνωσιολογικῆς σκοπιᾶς, τῆς μεγάλης ἀλήθειας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ ἀνυπέρθετος ὁρος τοῦ κάθε πόθου κι ἔρωτος εἶναι ἡ στέρηση. Μόνον αὐτὸς ποὺ μέσα του βαθιὰ συνειδητοποίησε τὴν ἐλλειψη τῆς οὐσιαστικῆς γνώσης (ὄχι φυσικὰ τὴν κονιορτώδη κι ἀποξηραντικὴ πολυμάθεια, ποὺ καμμιά πνευματικὴ δὲν ἔχει, ἀλλὰ τὴν ἀληθινὴ καὶ γνήσια γνώση, ποὺ δὲν ἀποσκοπεῖ παρὰ στὸ ν' ἀδράξῃ τὸν παλμό, μέσα στὴν Ὑπαρξη, τῆς Περμπουσίας), μόνον αὐτὸς θὰ κινηθῇ γεμάτος ἔφεση — γεμάτος ἀπὸ τὸν ἔρωτα ποὺ λέγεται Φιλοσοφία⁶⁴ — πρὸς τὴν τεράστια περιπέτεια⁶⁵ τῆς ἐπιστήμης τοῦ Οὐσιώδους. Μὲ μιὰ λέξη, τὸ νὰ μὴν ἀγνοῇ πιά κανεὶς τὴν ἄγνοιά του, ἀποδεικνύεται ἡ *conditio sine qua non* κάθε παιδείας αὐθεντικὰ πνευματικῆς, αὐτούσια φιλοσοφημένης ...

Τέτοια ἀκριβῶς ἡ περίπτωση τοῦ Ἑρωτος — κι ἀκόμη αὐτοῦ ποὺ εἶναι ἡ ἴδια, θαρρεῖς, ἡ ἐνσάρκωσή του ἐδῶ κάτω: τοῦ Σωκράτη. Ὅταν ὁ τελευταῖος αὐτὸς δηλώνῃ πὼς *ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα*, δὲν κάνει κατ' οὐσίαν παρὰ ν' ἀνοίγῃ τὸν δρόμο διάπλατα μεγάλο πρὸς τὴ γνώση, ἐφ' ὅσον τὸ διαμετρικὰ ἀντίθετο τῆς γνώσης δὲν εἶναι ἡ ἄγνοια, ἀλλὰ ἡ ἄγνοια τῆς ἀγνοίας.

Ὅσον καιρὸ τὸ πνεῦμα μας διέπεται ἀπ' αὐτήν, μᾶς εἶναι τελείως ἀδύνατο νὰ πραγματοποιήσωμε τὴν ἐλάχιστη πνευματικὴ τάση-ἀνάταση-ἀνάσταση. Γιὰ νὰ μεταμορφωθοῦμε γνωσιολογικά, γιὰ νὰ μποῦμε στὴν ὁδὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς παιδείας, πρέπει ἀπαραίτητα νὰ μεταμορφώσωμε τὴν ἄγνοια τῆς ἀγνοίας μας σὲ γνώση. Ἀλλὰ ὁ ζοφερός ὄγκος τῆς ἀγνοίας στὸ τετράγωνο εἶναι τόσο ἀπελπιστικὰ ἀκατέργαστος καὶ ἄμορφος, ὥστε ἀποβαίνει κυριολεκτικὰ ἀδύνατο νὰ μεταμορφωθῇ δ' ἄμιας στὸ ὅλο μορφὲς πλήρωμα τῆς μόρφωσης καὶ γνώσης. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Σωκράτης — ὡς ἐνσάρκωση τοῦ Ἑρωτος — προβαίνει χάρη σ' ἓνα ἐνδιάμεσο σταθμό, σ' ἓνα μεταξύ: περνώντας ἀπὸ τὴ μέση κατάσταση, ποὺ λέγεται γνώση τῆς ἀγνοίας (*οἶδα-οὐκ οἶδα*). Χάρη σ' αὐτήν, ἀποβάλλεται κιόλας ἓνα πολὺ μεγάλο μέρος τῆς ἀρχικῆς, ὀλοκληρωτικῆς, πνευματικῆς ἀμορφίας. Τὸ τρομερὸ στρῶμα

64. Ἡ Φιλοσοφία, ποὺ οὐσιαστικὰ εἶναι πόθος κι ἔρωτας, κατάντησε στὶς μέρες μας σοφὸς (μῖσος ὀλόγεμος) «ἐξυπναδικισμός» — μιὰ λυσσαλέα ἀνάδειξη τοῦ Ἐγὼ ὅλη φθόνο...

65. Ὁ Anatole France ὠνόμασε τὸ φιλοσοφικὸ ἔργο τοῦ Bergson τὸ «μυθιστόρημα τοῦ κόσμου». Πῶς θὰ τὸ ὠνόμαζε λοιπὸν τὸ πλατωνικὸ φιλοσόφημα, ἂν ὄχι τὸ ὑπερμυθιστόρημα τοῦ Ὑπαρκτοῦ; Ὑπερμυθιστόρημα μὲ ὑπερήρωα τὸν αἰνιγματικὸ καὶ δαιμόνιο Σωκράτη, ποὺ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος του δὲν εἶναι παρὰ ἡ τέλεια ἐνσάρκωση τοῦ ὑπερδαίμονος ποὺ λέγεται Ἑρωτας, Φιλότης. Ἄς πάρωμε τὴ φτώχεια του: στὸ παραλήρημά του ὁ Ἀλκιβιάδης θὰ μᾶς περιγράψῃ τόσο φτωχὸ τὸν Σωκράτη, ὅσο ὁ Σωκράτης στὸν λόγο του τὸν Ἑρωτα. Ἀλλὰ ὁ θεῖος πάμφτωχος αὐτὸς — ὁ ὑπερπλούσιος, ὑπερούσιος πένης — ἀπόλυτα καταφρονεῖ, ὅπως τὸ δείχνει στὸν *Οἰκονομικόν* του ὁ Ξενοφῶν, τὰ πλούτη ...

τῆς λήθης ποὺ συνήθως καλύπτει τὴν ψυχὴ, κωλύοντάς την, παραλύοντάς την, τελείως σχεδὸν νεκρώνοντάς την γνωσιολογικά, τήκεται, διαλύεται κιόλας κάτω ἀπὸ τὴν πύρινη πνοὴ τοῦ Ἔρωτος⁶⁶ — ἢ τῆς ἐνσάρκωσής του, τοῦ Σωκράτη.

Τὸ νὰ συνειδητοποιήσῃ πράγματι κανεὶς τὴ στέρηση, τὴν ἔλλειψη, τὴν πενία τὴν γνωσιολογική, σημαίνει νὰ καταστῇ αὐτόματα ὁ ἐρ ω τ ε υ μ ἔ ν ο ς τ ῆ ς γ ν ὡ σ η ς. Ὅπως τὸ λέει ἡ ἱέρεια κάθε ἐπιστήμης καὶ σοφίας, ἡ θεία Διοτίμα, ὁ Ἔρως εἶναι τέκνο τῆς Πενίας. Χωρὶς τὴ συνειδητοποίηση τῆς στέρησης, γνωσιολογικὸς ἔρωτας καὶ πόθος δὲν γεννιέται, καὶ συνεπῶς καμμιά ἔφεση παιδείας, καμμιά παιδεία-φιλοσοφία, μόρφωση ἀληθινὴ καμμιά.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Σωκράτης ἀποδεικνύεται ὁ μεγάλος μεταμορφωτῆς-μορφωτῆς τῶν ψυχῶν: μεταμορφώνει τὴν ψυχικὴ ἀμορφία σὲ μόρφωση, τὴν ἄγνοια καὶ ἀμάθεια σὲ μάθηση καὶ γνώση, ἀπολυτρώνοντας τὰ πνεύματα, ὁ τρανὸς μετασχηματιστής, παντάπασι ἀπελευθερώνοντάς τα ἀπὸ τὴ δυσπορία-ἀφορία τους. Μετουσιώνει, ὁ ὑπερούσιος ἐμπνευστής, τὴν ἀπορία καὶ ἄνοια σὲ νοῦ καὶ πόρο, χάρις στὸν ποριμώτατο Ἔρωτα, τὸν ἀπαράμιλλο ὁδηγὸ στὶς σφαῖρες τῆς Στοχαστικότητος καὶ τῆς Φιλοσοφίας.

(Ἀκολουθεῖ στὸν ἐπόμενο τόμο τῆς «Φιλοσοφίας» τὸ Δεύτερο Μέρος μὲ τὰ ἐξῆς θέματα: Τόκος ἐν καλῷ. Ἀθανασίας πόθος. Τόκος ἐν ψυχῇ. Οἱ ἀναβαθμοὶ τῆς τελικῆς μυήσεως. Ὁ τελευταῖος ἀναβαθμός.)

66. Ὅπως καὶ τὸ σῶμα, τὸ ψυχικὸ συγκρότημα ἀποδεικνύεται καὶ αὐτὸ ἓνα πλήρωμα πόρων, ποὺ τίς περισσότερες φορὲς εἶναι κλειστοί, γεμάτοι λίπη, ἐμφράγματα. Ἀλλὰ οἱ ὑπερακτίνες ποὺ ἐκπέμπει τὸ Κάλλος — ἢ τὰ εἰδωλά του — καῖνε, εἰσχωρώντας (διαϊόν, κάον), τὰ ἐμφράγματα-κωλύματα, ἀνοίγοντας τοὺς πόρους. Ὁ Ἔρως (ποὺ σχετίζεται ὡς ἡμερος μὲ τὴ ροή, ἢ τὸ ἰέναι τῶν μορίων) εἶναι Πόριμος... Εἶναι ὁ Ἔρως φαρμακεύς: γιατρεύει τὴν ψυχικὴ ἀρτηριοσκλήρωση. Κι ἔτσι ὁ γιὸς τοῦ Πόρου ἀποβαίνει, ὡς πόριμος, ὁ συντελεστής τῆς εὐπορίας-εὐφορίας τῶν πνευμάτων... Ἀπὸ ἄπορη καὶ στεῖρα, ἡ ψυχὴ καθίσταται εὐπορη καὶ εὐφορη, καθὼς τείνει πρὸς τὸν Πόρο... Ἀλλὰ ἀνοίγοντας, ἀ ν α ν ε ὡ ν ε τ α ι. Παύει ἡ ψυχὴ νὰ παραμένῃ γέρικη, ἀπολιθωμένη. Δὲν φθίνει πιά, ἀλλὰ αὐξάνεται, διαστέλλεται ποιοτικά. Κάθε τῆς γήρασμα πιά τερματίζεται, ἐπειδὴ, χάρις στὸν πόριμο γιὸ τοῦ Πόρου, πορίζεται χρόνον πάντα (Συμπόσιον 208 a). Ἀνοίγει καὶ χαίρεται: ψυχοπνευματικὴ ἀνοιξή, εὐφροσύνη...

EXTASE, INITIATION ET VISION-CONTEMPLATION SUPRÊME DANS LE «BANQUET» DE PLATON

R é s u m é.

Socrate est prié à un banquet qu'Agathon offre à ses amis pour fêter sa première tragédie qui vient d'obtenir le premier prix. Or, étant l'existant le plus conforme à l'essence même de l'Existence (qui est la continuité foncière), Socrate est le συνεχής-συνεπής par excellence. Il s'ensuit qu'il tient à être préparé au festin : c'est ainsi que, chemin faisant, il ne fait que réfléchir sur ce qui est l'âme même de toute festivité, de tout banquet, à savoir l'Amour, facteur de liaison des opposés, et, par là, agent suprême de toute mixtion constitutive de συμπόσιον, ce dernier, pris dans un sens matériel aussi bien que spirituel, n'est essentiellement qu'affaire de mélange. C'est justement en méditant de plus en plus intensément sur Eros, divinité de tout banquet, que Socrate, personnification même de l'esprit de continuité et de conséquence, finit par se confondre avec l'objet même de sa méditation — en d'autres termes, sombrer dans la méditation la plus extatique. C'est dans cette extase méditative que notre penseur rencontre son démon, c'est-à-dire sa Diotime. Car cette «étrangère de Mantinée», dont il parlera avec un tel recueillement, lorsque son tour sera arrivé de faire l'éloge de l'Amour, ne sera de toute évidence que la personnification même de son génie le plus intime : le δαιμόνιον.

L'extase sera donc salutaire à l'invité au festin d'Agathon : elle le prépare, au plus haut point, au banquet spirituel, dont il sera en fait l'amphitryon. Grâce à elle, il sera capable de détruire point par point les grandes lignes du discours d'Agathon sur Eros, en démontrant (d'abord par le Logos) que celui-ci n'aime précisément la Beauté que parce qu'il s'en trouve privé. A ce titre, l'Amour ne peut être lui-même ni tendre ni jeune ni beau, ainsi qu'Agathon le pense. Diotime, le démon, ou encore l'inconscient le plus profond de Socrate, lui a révélé lors de l'extase que le fondement de toute tension érotique et démiurgique n'est que la privation : pour désirer profondément quelque chose et vouloir vraiment le créer, il faut, de toute nécessité, en éprouver le manque. Ainsi que nous le montre le mythe, Eros a comme parents Πενία et Πόρος : il jaillit du sein même de la Privation (sa mère), pour lui tourner aussitôt le dos, tendant avec un extrême désir vers la plénitude du Poros (son père). Par conséquent, il est à présumer que pour se procurer cette abondance-plénitude existentielle, il doit faire oeuvre de création, de démiurgie, de ποίησις en un mot. Celle-ci consisterait dans ce mouvement qui mène du non-être à l'être. Voilà pourquoi Eros est créateur, démiurge, poète, au

sens large et plénier du mot. Etant une entité antinomique, le μεταξὺ entre les contraires absolus de la Penia et du Poros, il s'avère un carrefour, un noeud de contradictions. Par sa naissance il réunit dans son sein, à la fois, l'être et le non-être, la plénitude et la privation, la beauté et la laideur, la parfaite connaissance et l'ignorance parfaite (c'est la raison pour laquelle il est philosophe); bref, tous les opposés. C'est ainsi qu'il se révèle l'agent par excellence de l'union des contraires, source de créativité et pour lui et pour tout être mortel possédé par lui, ainsi que nous allons le constater à la deuxième partie de cette étude, dans le chapitre intitulé Τόκος ἐν καλῷ.

Thessalonique

N.-J. Boussoulas